

**Regulacja zasad współpracy przedsiębiorców ze szkołami
branżowymi kształcącymi dla potrzeb gastronomii**

**Wykonano w ramach projektu Sektorowa Rada ds. Kompetencji w Turystyce nr
POWR.02.12.00-00-0010/16**

Termin realizacji projektu: Listopad 2020 r.

Autor raportu: Mariusz Barczak

Wprowadzenie

Niniejszy raport stanowi jedno z trzech opracowań nt. Regulacji zasad współpracy przedsiębiorców ze szkołami branżowymi kształcącymi dla potrzeb turystyki tj. gastronomii, hotelarstwa i organizacji turystyki. Treść raportu jest zatem częściowo zbieżna z analogicznymi rozdziałami raportów dotyczących hotelarstwa i organizacji turystyki. We wszystkich trzech raportach zdefiniowano także wymienione poniżej cele, które odniesiono, w zależności od zakresu raportu, do branży gastronomicznej, hotelarstwa lub organizacji turystyki.

Cele sformułowano następująco:

- analiza modelu kształcenia zawodowego dla branży gastronomicznej;
- identyfikacja aktów prawnych, które regulują zasady współpracy szkół z przedsiębiorcami, a także określenie form współpracy których dotyczą;
- prezentacja zasad wprowadzonych przez wymienione powyżej akty prawne;
- ocena wprowadzonych rozwiązań w zakresie ułatwiania lub utrudniania tej współpracy;
- wskazanie aktów modyfikujących lub uzupełniających dotychczas obowiązujące zasady współpracy, w związku z wystąpieniem pandemii COVID-19 oraz ocena przydatności nowych przepisów do rozwiązywania problemów w obszarze współpracy;
- ocena przydatności wprowadzonych zasad do sytuacji kryzysowych w przyszłości;
- wskazanie rekomendacji dla Sektorowej Rady Kompetencji – Turystyka dotyczących potrzeby wystąpienia w sprawie zmian przepisów.

Cele realizowano wykorzystując metodę badawczą polegającą na analizie dokumentów, w szczególności aktów prawnych regulujących współpracę szkół branżowych I i II stopnia z przedsiębiorcami. Ponadto przy wykorzystaniu kwestionariusza dostępnego online przeprowadzono ankietę wśród szkół branżowych kształcących w zawodach gastronomicznych, w celu uzyskania ich opinii na temat oceny rozwiązań wprowadzonych przez przepisy objęte analizą.

Raport składa się z czterech zasadniczych części, poprzedzonych wprowadzeniem. Pierwsza część raportu zawiera charakterystykę modelu kształcenia zawodowego dla branży gastronomicznej. W drugiej części zaprezentowano regulacje prawne

dotyczące współpracy szkół z przedsiębiorcami oraz zidentyfikowano formy tej współpracy.

W kolejnej, trzeciej części raportu, w oparciu o wyniki ankiety przeprowadzonej wśród szkół dokonano oceny rozwiązań wprowadzonych przez przepisy objęte analizą.

W części czwartej skoncentrowano się na regulacjach dotyczących współpracy szkół z przedsiębiorcami w okresie pandemii COVID-19.

Całość kończy podsumowanie oraz rekomendacje dla Sektorowej Rady ds. Kompetencji – Turystyka oraz bibliografia.

1. Charakterystyka systemu kształcenia zawodowego dla branży gastronomicznej

Podstawą analizy odnoszącej się do regulacji zasad współpracy przedsiębiorców ze szkołami branżowymi kształcącymi dla potrzeb gastronomii jest charakterystyka systemu szkolnictwa branżowego w Polsce utworzonego 1 września 2017 (ryc. 1). Zgodnie z ustawą prawo oświatowe¹, kształcenie zawodowe odbywa się w pięciu typach szkół publicznych i niepublicznych tj.: pięcioletnim technikum, trzyletniej branżowej szkole I stopnia, trzyletniej szkole specjalnej przysposabiającej do pracy, dwuletniej branżowej szkole II stopnia oraz szkole policealnej dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe.

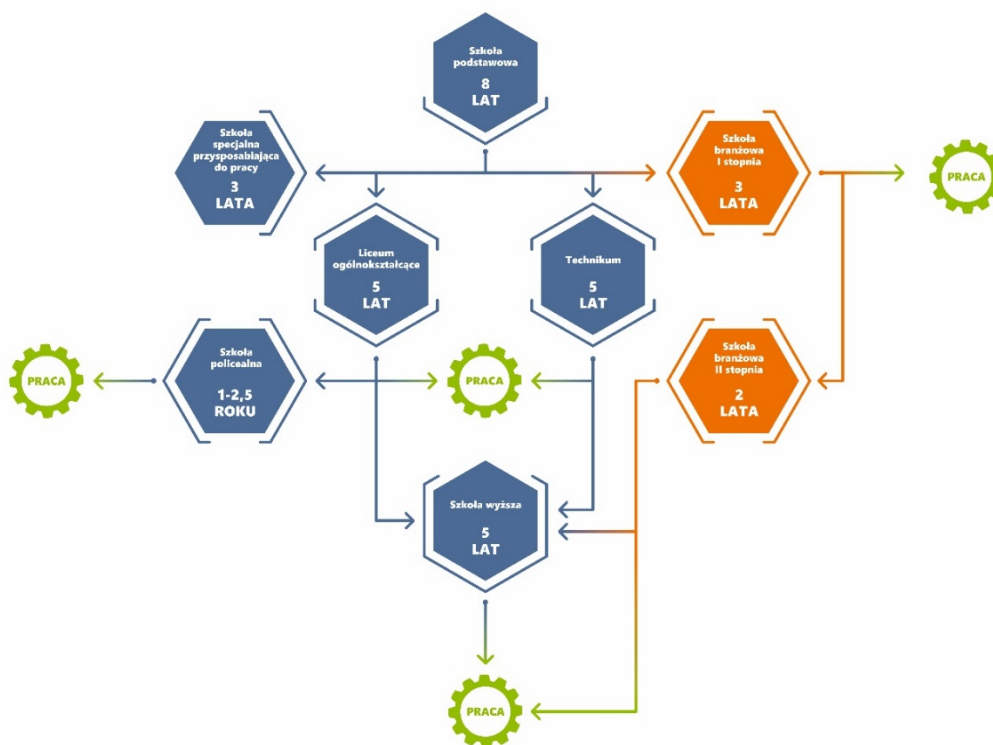
¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 i 1378) ogłoszono dnia 22 maja 2020 r. - obowiązuje od dnia 1 września 2017 r.

Ryc. 1. Reforma edukacyjna w latach 2017-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://reformaedukacji.men.gov.pl/reformie/uczen-i-rodzic/branzowa-szkola-i-i-ii-stopnia.html> [dostęp dnia 19.08.2020]

Ryc. 2. System edukacji w Polsce po 1 września 2017 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://reformaedukacji.men.gov.pl/wp-content/uploads/2016/11/plakat-reforma.jpg> [dostęp 19.08.2020 r.]

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe² reguluje zasady funkcjonowania podmiotów polskiego systemu oświaty, w tym podmiotów prowadzących kształcenie zawodowe. Zgodnie z tą ustawą, kształcenie zawodowe w Polsce odbywa się w następujących typach szkół publicznych i niepublicznych (ryc. 2):

- pięcioletnie technikum, umożliwiające uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminów zawodowych w danym zawodzie oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- trzyletnia branżowa szkoła I stopnia, umożliwiająca uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie, a także dalsze kształcenie w branżowej szkole II stopnia kształcącej w zawodzie, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla

² Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. Dz.U. z 2017 r. poz. 59

zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia, lub w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych począwszy od klasy II;

- trzyletnia szkoła specjalna przysposabiająca do pracy, umożliwiająca uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy;
- dwuletnia branżowa szkoła II stopnia, umożliwiająca uzyskanie dyplomu zawodowego w zawodzie nauczonym na poziomie technika, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia, po zdaniu egzaminu zawodowego w danym zawodzie, oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego;
- szkoła policealna dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku, umożliwiająca uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminów zawodowych w danym zawodzie.

Obowiązujące od 1 września 2017 r. Prawo oświatowe, wskazuje na potrzebę istotnego wsparcia procesu edukacji ze strony pracodawców, stowarzyszeń, związków pracodawców a także sektorowych rad kompetencji. Upoważnia również ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do zawierania porozumień z organizacjami pracodawców, przedsiębiorstwami, samorządami gospodarczymi oraz innymi organizacjami pozarządowymi w celu poprawy stanu kształcenia zawodowego, w szczególności realizacji praktycznej nauki zawodu³. Rozwiązania wprowadzone tą ustawą są odpowiedzią na diagnozę postawioną w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, w której stwierdzono, że niedopasowanie struktury kształcenia do potrzeb rynku pracy jest główną przyczyną niskiej aktywności zawodowej ludzi młodych. Wśród wymienionych w tym dokumencie problemów szczegółowych wymagających rozwiązania wskazano m.in. na niedostateczną współpracę między technikami oraz szkołami zasadniczymi zawodowymi a środowiskiem pracodawców. Za szczególnie ważne uznano zapewnienie udziału lokalnych firm w procesie kształcenia umiejętności zawodowych⁴.

³ Art. 120 – Prawo oświatowe. Dz.U.2020.910.

⁴ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Warszawa 2019, s. 12. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego> [dostęp 19.08.2020]

W roku szkolnym 2018/19 kształcenie zawodowe było prowadzone 1578 branżowych szkołach I stopnia dla młodzieży. Ponadto funkcjonowały 522 szkoły przysposabiające do pracy. Do branżowych szkół I stopnia uczęszczało łącznie 146,2 tys. uczniów (w tym uczniów oddziałów szkół zawodowych), z czego 93,4% uczyło się w szkołach dla młodzieży, a 6,6% w szkołach specjalnych. W roku szkolnym 2018/19 największą popularnością wśród uczniów szkół branżowych I stopnia cieszyły się zawody z podgrupy inżynieryjno-technicznej (40,2%) oraz usług dla ludności⁵ (27,1%). Chłopcy przeważali w zawodach z podgrupy rybactwo (gdzie wszyscy uczniowie to mężczyźni), architektury i budownictwa (99,6% mężczyzn), inżynieryjno-technicznej (99,1%), leśnej (98,4%), rolniczej (77,4%) oraz produkcji i przetwórstwa (67,6%). Dziewczęta stanowiły większość wśród uczniów wybierających kształcenie w zawodach z podgrupy biznesu i administracji (82,2%), usług dla ludności (70,8%) oraz artystycznej (53,9%)⁶. Porównując dane z roku szkolnego 2018/2019 do danych z poprzednich lat daje się zauważyć znaczne zmniejszenie się liczby uczniów w szkolnictwie zawodowym. W roku szkolnym 1990/91 było bowiem 814,5 tys. uczniów a w 2010/11 224,9 tys. uczniów.⁷

Najwięcej szkół branżowych znajdowało się w województwach: śląskim (172 placówki), mazowieckim (163) i wielkopolskim (149), natomiast najmniej w województwach: podlaskim (42), opolskim (46) i lubuskim (52) – patrz tab. nr 1. W grupie zawodów kształconych w szkołach branżowych, które można uznać za zawody związane z branżą gastronomiczną znajdują się: kucharz, kelner, technik usług kelnerskich, technik żywienia i usług gastronomicznych (por. ryc. nr 3.)

⁵ W obszarze usług dla ludności znajdują się zawody związane z sektorem turystyki tj. Kucharz, Kelner, Technik turystyki wiejskiej, Technik żywienia i usług gastronomicznych, Technik hotelarstwa, Pracownik pomocniczy obsługi hotelowej, Technik obsługi turystycznej.

⁶ Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2018/2019 - <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/oswiata-i-wychowanie-w-roku-szkolnym-20182019,1,14.html> [dostęp dnia 19.08.2020]

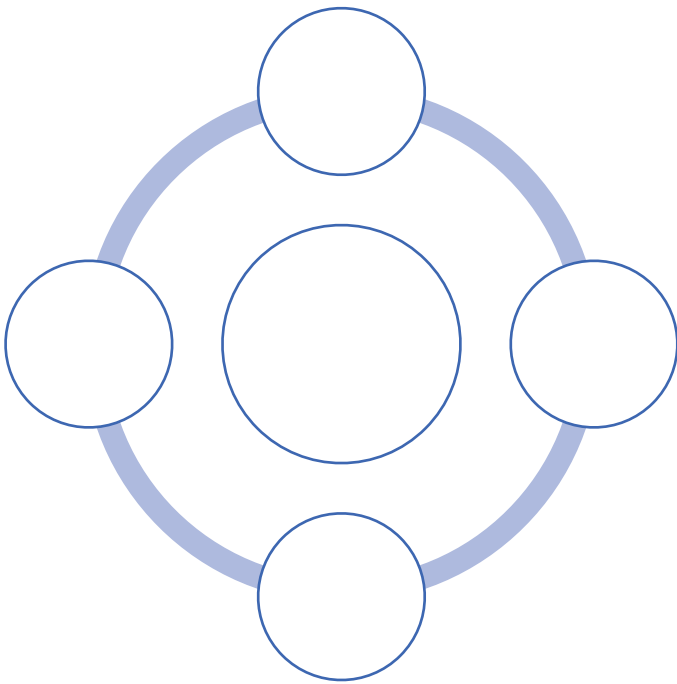
⁷ Tamże s. 76.

Tab. 1. Branżowe szkoły I stopnia wg. województw – rok szkolny 2018/2019

Województwo	Ogółem (szkoły dla młodzieży/szkoły specjalne)
Dolnośląskie	119
Kujawsko-Pomorskie	114
Lubelskie	88
Lubuskie	52
Łódzkie	91
Małopolskie	146
Mazowieckie	163
Opolskie	46
Podkarpackie	81
Podlaskie	42
Pomorskie	95
Śląskie	172
Świętokrzyskie	62
Warmińsko-mazurskie	74
Wielkopolskie	149
Zachodniopomorskie	84
Razem	1578

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS z 12.02.2020 - Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2018/2019.

Ryc. 3. Zawody związane z branżą gastronomiczną kształcone w szkołach branżowych

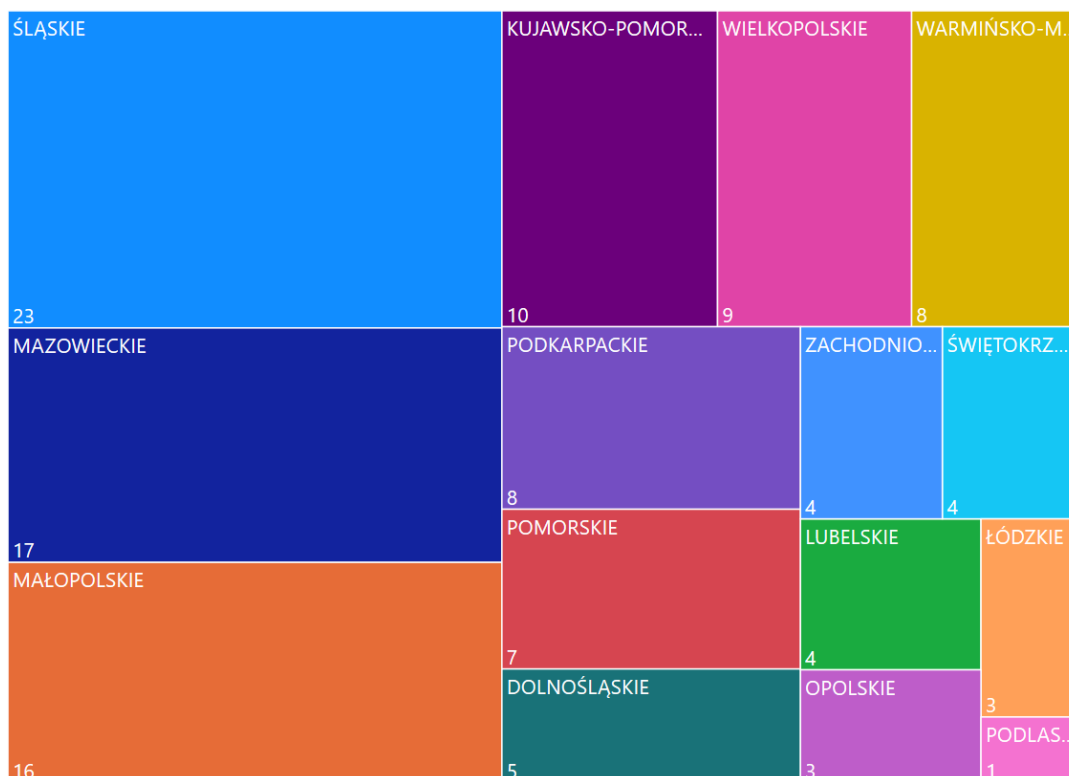

Oznaczenia: BS1 – trzyletnia szkoła branżowa 1 stopnia, BS2 – dwuletnia szkoła branżowa 2 stopnia, T – pięcioletnie technikum.

Źródło: Opracowanie własne.

Największa liczba szkół kształcących w zawodach kelner oraz technik usług kelnerskich znajduje się w województwach: śląskim (23), mazowieckim (17), i małopolskim (16) natomiast najmniejsza w województwach: łódzkim i opolskim (po 3 placówki) oraz podlaskim (1) (patrz ryc. nr).

Ryc. 4. Liczba szkół kształcących w zawodach kelner oraz technik usług kelnerskich wg. województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej (dane za rok szkolny 2019/2020).

W przypadku zawodu kucharza najczęściej placówek zlokalizowanych jest w województwach: wielkopolskim (111), mazowieckim (103), oraz śląskim (103), natomiast najmniej w województwach: podlaskim (29), lubuskim (32) i opolskim (35). Warto zauważyć, że woj. lubuskim nie było szkół kształcących w zawodach kelner i technik usług kelnerskich (patrz ryc. nr 5).

Dla ostatniego z zawodów analizowanych w niniejszym raporcie tj. zawodu technika żywienia i usług gastronomicznych najczęściej placówek zlokalizowanych jest w województwach: małopolskim (59), mazowieckim (55), oraz wielkopolskim (49), natomiast najmniej placówek zlokalizowanych jest w województwach opolskim (13), lubuskim (15) oraz zachodniopomorskim (22) (patrz ryc. 6).

Ryc. 5. Liczba szkół kształcących w zawodzie kucharza wg. województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej (dane za rok szkolny 2019/2020).

Ryc. 6. Liczba szkół kształcących w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych wg. województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej (dane za rok szkolny 2019/2020)

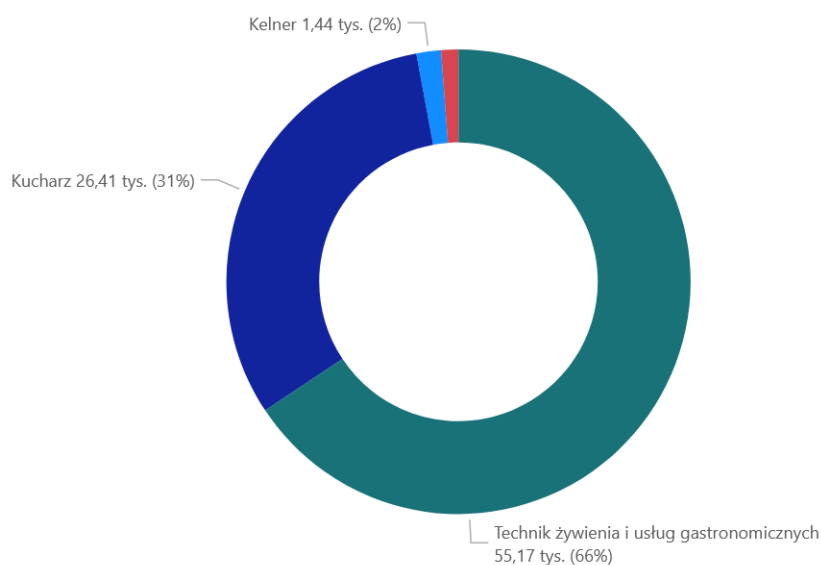
Ryc. 6. Liczba szkół kształcących w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych wg. województw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej (dane za rok szkolny 2019/2020).

Ryc. 7. Liczba uczniów w szkołach kształcących dla branży gastronomicznej.

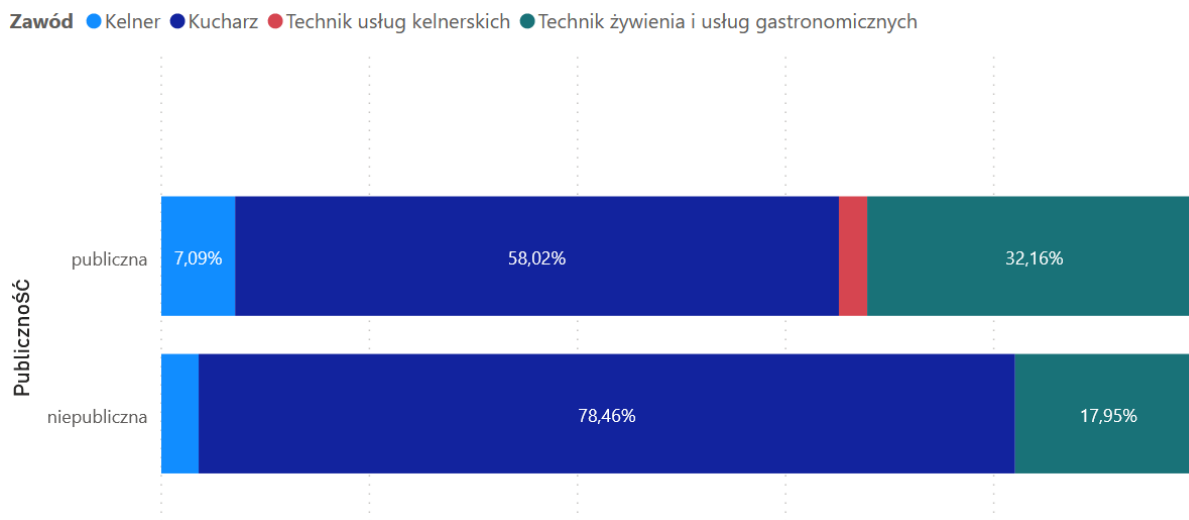
Zawód ● Technik żywienia i usług gastronomicznych ● Kucharz ● Kelner ● Technik usług kelnerskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej (dane za rok szkolny 2019/2020).

Największa liczba uczniów zdecydowała się na kształcenie w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych (66% ogółu uczniów kształcących się w zawodach gastronomicznych). Na kolejnych miejscach znalazły się zawody kucharza (31%), kelnera (2%) i technika usług kelnerskich (1%). Łącznie w tych zawodach kształciło się ponad 83 tys. uczniów(patrz ryc. nr 7).

Ryc. 8. Procentowy rozkład zawodów wg. typu szkoły.

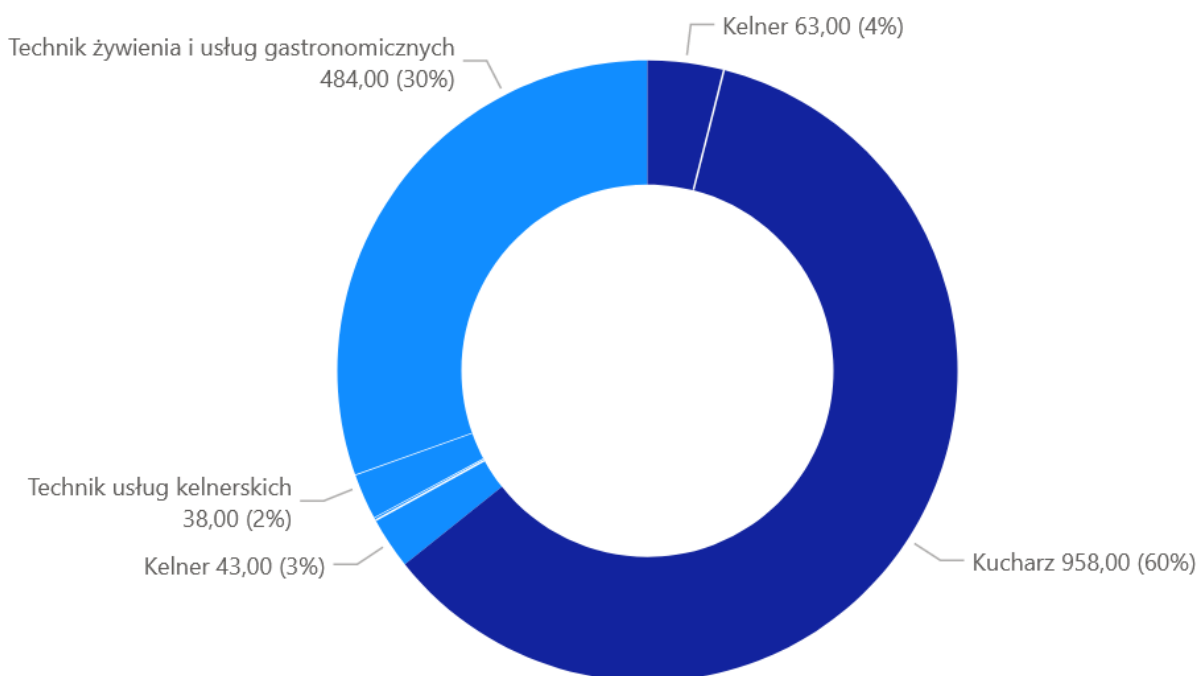
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej (dane za rok szkolny 2019/2020).

Zarówno w szkołach publicznych jak i niepublicznych dominującym zawodem jest kucharz (58,02% w publicznych i 78,46 w niepublicznych) przy czym w publicznych spory odsetek stanowi także technik żywienia i usług gastronomicznych (32,16%). Zawód technika usług kelnerskich oferowany jest tylko w placówkach publicznych (2,37%) (patrz ryc. nr 8).

Z analizy danych dotyczących struktury szkół wg. typu podmiotu wynika, że szkoły branżowe I stopnia posiadają większą (liczbowo) ofertę aniżeli technika. W zawodzie kelnera kształcą: 63 placówki w szkołach branżowych I stopnia oraz 43 technika. W zawodzie kucharza kształcą 958 szkół branżowych. Duży odsetek w technikach stanowi oferta kształcenia techników żywienia i usług gastronomicznych – 484 placówki a najmniejszy odsetek stanowi oferta dla techników usług kelnerskich – 38 placówek (patrz ryc. nr 9).

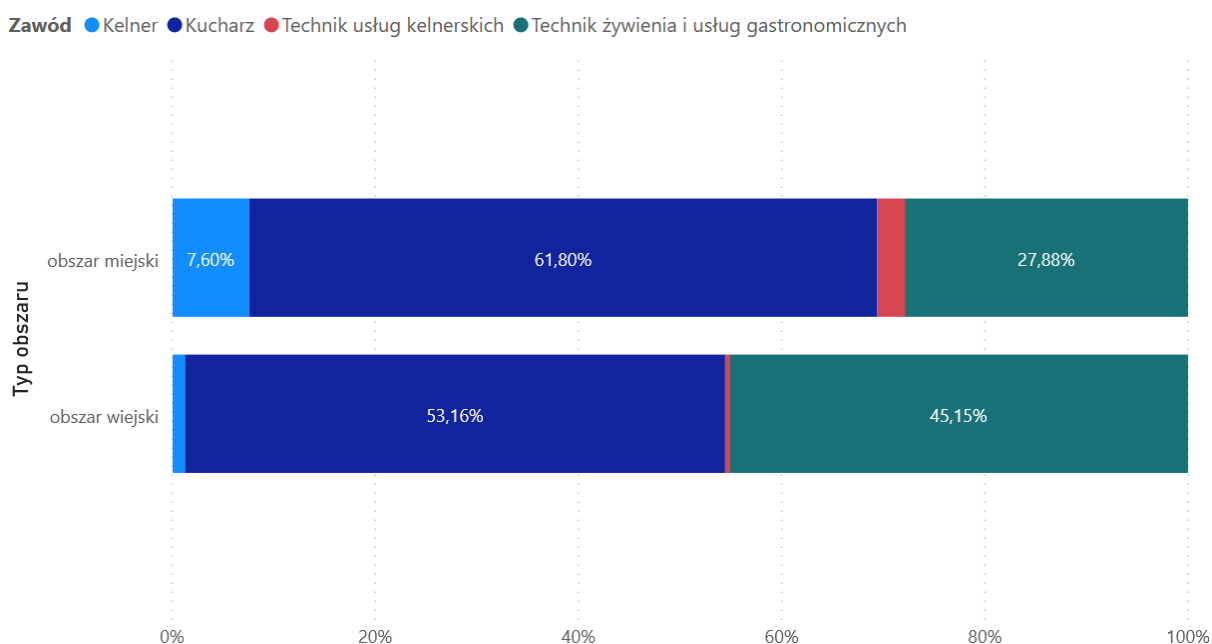
Ryc. 9. Procentowy rozkład szkół wg. typu podmiotu

Typ podmiotu ● Branżowa szkoła I stopnia ● Technikum

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej (dane za rok szkolny 2019/2020).

Ryc. 10. Procentowy rozkład szkół wg. typu obszaru

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej (dane za rok szkolny 2019/2020).

Zarówno na obszarach miejskich jak i wiejskich dominuje oferta kształcenia w zawodzie kucharza (61,80% na obszarach miejskich i 53,16% na obszarach wiejskich). W ofercie pozostałych zawodów widać już jednak znaczące różnice występujące pomiędzy tymi obszarami. Tym samym na obszarach wiejskich 45,15% stanowi oferta w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych podczas gdy w obszarach miejskich jest to tylko 27,88%. Tam też wyraźnie (7,60%) zaznacza się kształcenie w zawodzie kelnera i technika usług kelnerskich (patrz ryc. nr 10).

Podsumowując, zaprezentowane w tej części raportu informacje dotyczące charakterystyki kształcenia zawodowego dla potrzeb branży gastronomicznej, należy zauważyć powszechność występowania placówek kształcących w zawodach: kucharz, kelner oraz technik żywienia i usług gastronomicznych w polskim systemie szkolnictwa zawodowego. Konsekwencją tego jest grupa ponad 83 tys. uczniów, którzy zdecydowali się na kształcenie w wyżej wymienionych zawodach. Przedstawienia skali kształcenia z podziałem na województwa, typ obszaru i podmiotu, liczbę uczniów w poszczególnych zawodach a także typu szkoły (publiczna, niepubliczna) ma w zamyśle pozwolić na

bardziej precyzyjne powiązanie, opisywanych w kolejnych częściach raportu, regulacji prawnych z zaprezentowanymi w tym rozdziale danymi.

2. Identyfikacja dokumentów odnoszących się do form współpracy szkół kształcących kadry dla potrzeb branży gastronomicznej z przedsiębiorcami

Zasady współpracy szkół z przedstawicielami pracodawców określa Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59) oraz dwa rozporządzenia tj.: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. 2019 poz. 391) oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz.U. 2017 poz. 622).

Współpraca szkół z pracodawcami może odbywać się na podstawie umowy lub porozumienia obejmującego co najmniej jeden cykl kształcenia. Zidentyfikowano następujące formy współpracy szkół kształcących w zawodach gastronomicznych z przedsiębiorcami z tej branży⁸:

- realizacja kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu, w współpracy z pracodawcą,
- wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych,
- organizacja egzaminów zawodowych,
- doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowanie szkoleń branżowych,
- realizacja doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego,
- tworzenie klas patronackich.

Jednak nie wszystkie z ww. form współpracy zostały objęte szczegółową regulacją prawną. Obowiązek takiej współpracy staje się aktualny od roku szkolnego 2019/2020 – 2021/2022 dla szkół rozpoczynających kształcenie w nowych zawodach, a od roku szkolnego 2022/2023 i w kolejnych latach szkolnych dla wszystkich szkół prowadzących kształcenie zawodowe. Należy również podkreślić, iż obowiązek ten nie dotyczy branżowych szkół II stopnia, w których kształcenie zawodowe odbywa się w oparciu o kwalifikacyjne kursy zawodowe⁹.

⁸ Współpraca szkolnictwa zawodowego z przedsiębiorcami w województwie dolnośląskim, Wałbrzych 2019, s. 13.

⁹ Tamże s. 13.

Pierwsze z ww. rozporządzeń o tj. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu określa:

- warunki i tryb organizowania praktycznej nauki zawodu;
- zakres spraw określonych w umowie zawartej pomiędzy szkołą a podmiotem przyjmującym uczniów lub słuchaczy na praktyczną naukę zawodu;
- przeznaczenie środków finansowych, które szkoły prowadzące kształcenie zawodowe przekazują podmiotom przyjmującym uczniów na praktyczną naukę zawodu;
- kwalifikacje wymagane od osób prowadzących praktyczną naukę zawodu i przysługujące im uprawnienia;
- ramowy program kursu pedagogicznego dla instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz zakres informacji, jakie umieszcza się na zaświadczeniu wydawanym po ukończeniu tego kursu.

Zasady wprowadzone tym rozporządzeniem mają również zastosowanie do pracowników „młodocianych”¹⁰, odbywających praktyczną naukę zawodu w ramach przygotowania zawodowego. Rozporządzenie stanowi, że praktyczna nauka zawodu młodocianych jest organizowana przez pracodawcę, który zawarł z nimi umowę o pracę w celu przygotowania zawodowego. Określa także jakie elementy należy zawrzeć w umowach zawieranych pomiędzy szkołą a pracodawcą oraz pomiędzy uczniem a pracodawcą (patrz tab. nr 2).

W drugim z ww. rozporządzeń tj. Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 marca 2017 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, podano nazwy zawodów nauczanych w systemie oświaty na poziomie branżowej szkoły I stopnia, branżowej szkoły II stopnia, technikum i szkoły policealnej oraz przypisany do nich poziom Polskiej Ramy Kwalifikacji dla kwalifikacji pełnych nadawanych w systemie oświaty, których osiągnięcie potwierdza dyplom wydany przez okręgową komisję egzaminacyjną. W załączniku do zarządzenia wskazano zawody dla sektora turystyczno-gastronomicznego, do których którym zaliczono także takie zawody jak: przetwórcza ryb, wędliniarz, cukiernik, piekarz, operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego a także technik przetwórstwa

¹⁰ Kodeks pacy, art. 190. § 1. Młodocianym w rozumieniu kodeksu jest osoba, która ukończyła 15 lat, a nie przekroczyła 18 lat.

mleczarskiego. Nie są to jednak zawody związane bezpośrednio z obsługą turystów, dlatego w dalszych rozważaniach zostały pominięte.

Tab. 2. Regulacja prawna rodzajów i treści umów dotyczących praktycznej nauki zawodu.

Rodzaj współpracy	Podmioty współpracy	Dokument potwierdzający współpracę	Zakres umowy
Praktyczna nauka zawodu: Zajęcia praktyczne u pracodawców	Uczeń - Pracodawca	umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego, zawartej między młodocianym a pracodawcą - albo	1) nazwę i adres podmiotu przyjmującego uczniów na praktyczną naukę zawodu oraz miejsce jej odbywania; 2) nazwę i adres szkoły kierującej uczniów na praktyczną naukę zawodu; 3) zawód, w którym będzie prowadzona praktyczna nauka zawodu; 4) listę zawierającą imiona i nazwiska uczniów odbywających praktyczną naukę zawodu, z podziałem na grupy;
	Szkoła - Pracodawca	umowy o praktyczną naukę zawodu, zawartej między dyrektorem szkoły a pracodawcą przyjmującym uczniów na praktyczną naukę zawodu.	5) formę praktycznej nauki zawodu: zajęcia praktyczne lub praktyki zawodowe, i jej zakres, a w przypadku zajęć praktycznych odbywanych u pracodawców, w tym na zasadach dualnego systemu kształcenia – także liczbę dni w tygodniu, w których zajęcia praktyczne odbywają się u pracodawców; 6) terminy rozpoczęcia i zakończenia praktycznej nauki zawodu; 7) prawa i obowiązki stron umowy, ze szczególnym uwzględnieniem praw i

Praktyczna nauka zawodu: Praktyki zawodowe organizowane u pracodawców	Szkoła - Pracodawca	umowa o praktyczną naukę zawodu, zawarta pomiędzy dyrektorem szkoły a pracodawcą przyjmującym uczniów na praktyczną naukę zawodu w formie praktyk zawodowych.	obowiązków określonych w § 8; 8) sposób ponoszenia przez strony umowy kosztów realizacji praktycznej nauki zawodu wraz z kalkulacją tych kosztów, z uwzględnieniem § 9; 9) dodatkowe ustalenia stron umowy związane z odbywaniem praktycznej nauki zawodu, w tym sposób zgłaszania i uwzględniania wniosków, o których mowa w § 4 ust. 11.
---	---------------------	---	---

Źródło: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu

Jak wynika z informacji podanych w tabeli nr 2, ustawodawca wskazał identyczny zakres przedmiotowy dla obu rodzajów umów tj. umowy uczeń-pracodawca i umowy szkoła-pracodawca. Szczegółowo uregulowano treść tych umów ustalając elementy jakie powinny się w nich znaleźć, co niewątpliwie jest istotnym ułatwieniem przy ich zawieraniu. Dalszym ułatwieniem, zdaniem autora, byłoby stworzenie w oparciu o ww. regulację banku wzorów takich umów do wykorzystania przez szkoły i przedsiębiorców. Pod roz wagę stawiam ocenę możliwości stworzenia takiego banku przez Radę.

Należy się zgodzić z powszechnie akcentowanym poglądem, że współpraca szkół branżowych z pracodawcami przynosi szereg korzyści dla obu stron. Z perspektywy szkoły i ucznia to przede wszystkim możliwość nabywania umiejętności w rzeczywistym środowisku pracy, przy wykorzystaniu surowców, materiałów i technologii bardzo rzadko dostępnych w tak szerokim zakresie w szkole. Dla pracodawcy taka współpraca stwarza możliwość prezentacji swojej oferty potencjalnym klientom, ale także możliwość pozyskania nowych, wykwalifikowanych pracowników, którzy będą dobrze przygotowani do pracy w danym przedsiębiorstwie .

W literaturze przedmiotu¹¹ wskazuje się, że współpraca szkół kształcących w zawodach gastronomicznych z pracodawcami realizowana jest w następujących formach:

- a) realizacja kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu, we współpracy z pracodawcą. Warunkiem dobrej jakościowo i skutecznej praktycznej nauki zawodu u pracodawców jest:
 - organizacja zajęć w rzeczywistych warunkach pracy, z uwzględnieniem wymagań określonych w rozporządzeniu w sprawie praktycznej nauki zawodu;
 - wypracowanie przez szkoły we współpracy z pracodawcami i wdrożenie w poszczególnych zawodach standardów praktyk zawodowych;
 - przygotowanie programów kształcenia praktycznego we współpracy z pracodawcami;
 - opracowanie i wdrożenie procedury organizacji praktyk zawodowych;
 - opracowanie wzorów wymaganej dokumentacji, na przykład: umowy o praktyczną naukę zawodu z pracodawcą, regulaminu praktyk zawodowych, dzienniczka praktyki zawodowej, kryteriów i kart oceny praktykantów;
 - monitorowanie przebiegu praktycznej nauki zawodu we współpracy z pracodawcami;
 - diagnozowanie wiedzy i umiejętności nabytych przez uczniów i praktykantów.

¹¹ Pawlak M., Współpraca szkół z pracodawcami: <https://www.lscdn.pl/pl/publikacje/cww/ksztalcenie-zawodowe/8343.Wspolpraca-szkol-z-pracodawcami.html> [dostęp dnia 30.08.2020]

- b) wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych,
- c) organizacja egzaminów zawodowych,
- d) doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowanie szkoleń branżowych,
- e) realizacja doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego,
- f) tworzenie klas patronackich. Tworzenie klas patronackich, które należy rozumieć jako klasy objęte patronatem konkretnej firmy. Patron w porozumieniu lub na podstawie zawartej ze szkołą umowy lub porozumienia deklaruje wsparcie procesu kształcenia, które może przybierać różną formę, np. przyjęcia uczniów na praktyki zawodowe, wyposażenie pracowni szkolnych w sprzęt i materiały dydaktyczne, dodatkowe szkolenia, ufundowanie stypendiów dla najzdolniejszych. Ponadto, patron może uczestniczyć w opracowaniu programu nauczania dopasowanego do profilu zapotrzebowania jego firmy. Pracodawca, jako współpracujący ze szkołą lub realizujący wspólnie program nauczania zawodu, może również brać udział w zebraniach rady pedagogicznej. W posiedzeniach rady mogą także uczestniczyć z głosem doradczym przedstawiciele organizacji pracodawców, stowarzyszeń lub samorządów zawodowych oraz sektorowych rad do spraw kompetencji¹².

Podsumowując należy stwierdzić, że zasady współpracy szkół z przedsiębiorcami tylko częściowo zostały uregulowane w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu (Dz.U. 2019 poz. 391). Szczegółowo określono jedynie zasady współpracy w zakresie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych organizowanych u pracodawców. Pozostałe formy współpracy zostały jedynie wymienione pozostawiając tym samym stronom (szkołom i pracodawcom) swobodę odnośnie zasad tej współpracy.

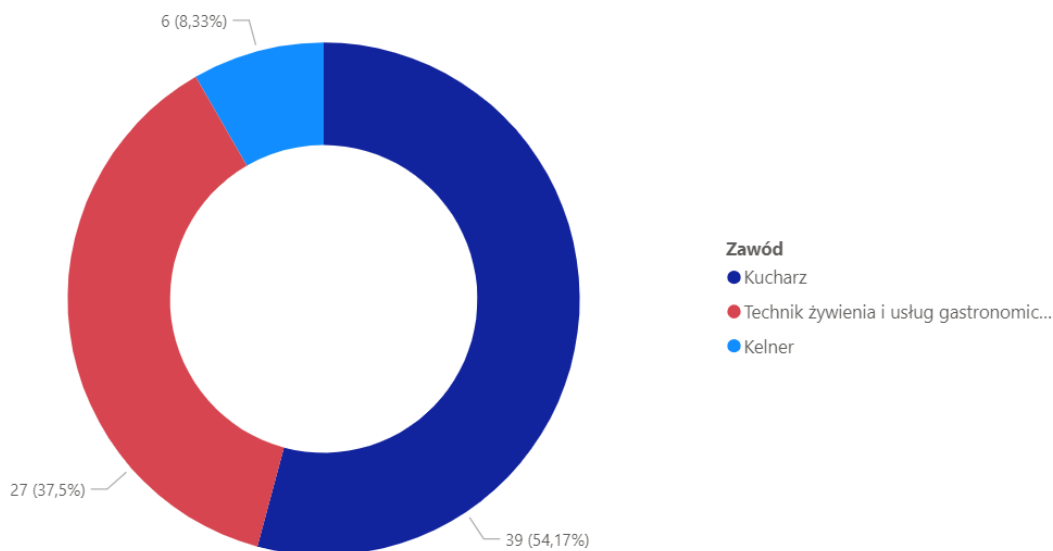
W dalszej części raportu zostaną zaprezentowane wyniki badań kwestionariuszowych, mających na celu uzyskanie rozeznania odnośnie oceny obowiązujących regulacji przez badane placówki oświatowe, w tym m.in. uzyskanie oceny tych rozwiązań (czy są wystarczające).

¹² <https://www.gov.pl/web/edukacja/obowiazek-wspolpracy-szkol-z-pracodawcami> [dostęp dnia 30.08.2020]

3. Ocena zasad wprowadzonych przez przepisy odnoszących się do poszczególnych form współpracy szkół z przedsiębiorcami pod kątem ułatwienia lub utrudnienia tej współpracy

W związku z tym, że w regulacjach prawnych objętych analiza szczegółowo określono jedynie zasady współpracy w zakresie zajęć praktycznych i praktyk zawodowych organizowanych u pracodawców zdecydowano się na uzyskanie opinii szkół dotyczących tego, czy zakres tych regulacji jest wystarczający. W badaniach zdecydowano się na użycie kwestionariusza ankiety, który dwukrotnie wysłany został pocztą e-mail do 1461 szkół branżowych w Polsce przy czym 138 wypełniło ankietę a 72 ankiety wypełniły placówki kształcące w zawodach kucharz, kelner i technik żywienia i usług gastronomicznych (patrz ryc.nr 11). Kwestionariusz składał się z 24 pytań, z czego 14 pytań było zamkniętych a 10 otwartych.

Ryc. 11. Procentowy i ilościowy udział szkół kształcących w poszczególnych zawodach gastronomicznych

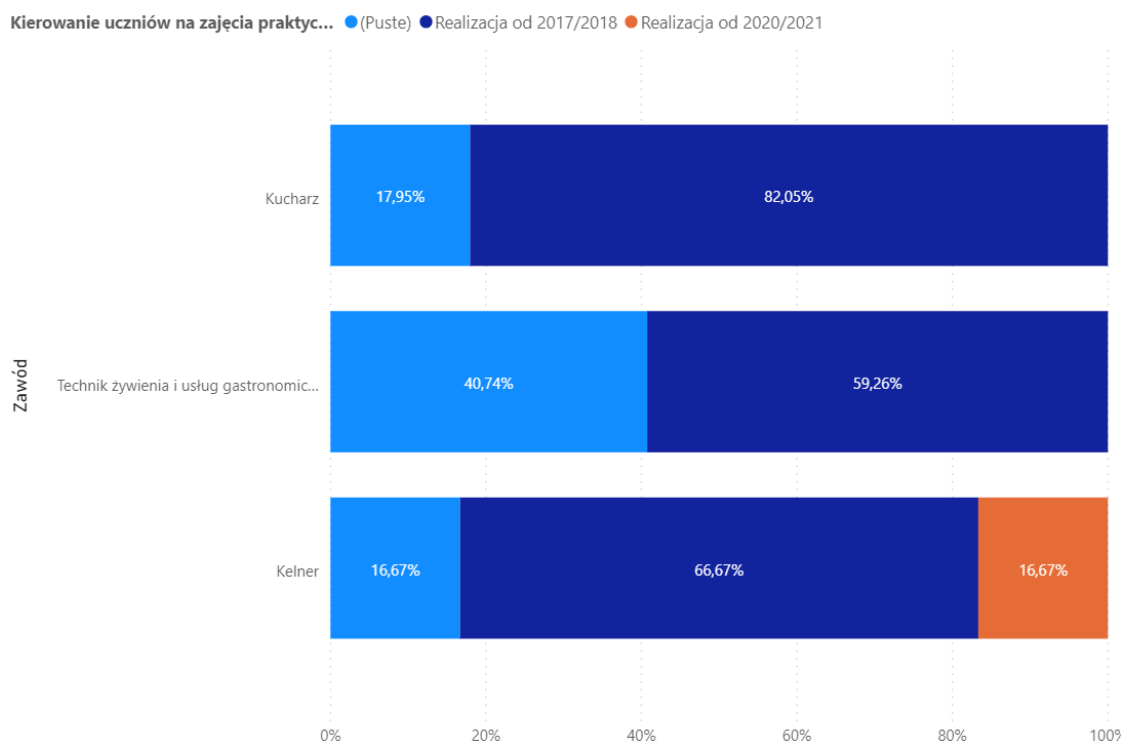

Źródło: opracowanie własne

Jednym z pytań wprowadzających do kwestionariusza było pytanie, jakie działania związane ze współpracą na linii szkoła – pracodawca były już realizowane od roku szkolnego 2017/2018 (reforma edukacji), a które zostały dopiero zaplanowane na rok szkolny 2020/2021. Odpowiedzi na to pytanie pozwalały na ocenę, które z tych działań były utrudnione np. z powodu wadliwych rozwiązań prawnych.

Pierwsza część pytania dotyczyła kierowania uczniów na zajęcia praktyczne u pracodawców tj. na praktyki zawodowe lub staże - patrz ryciny nr 12-14.

Ryc. 12. Odsetek placówek kierujących uczniami na zajęcia praktyczne u pracodawców

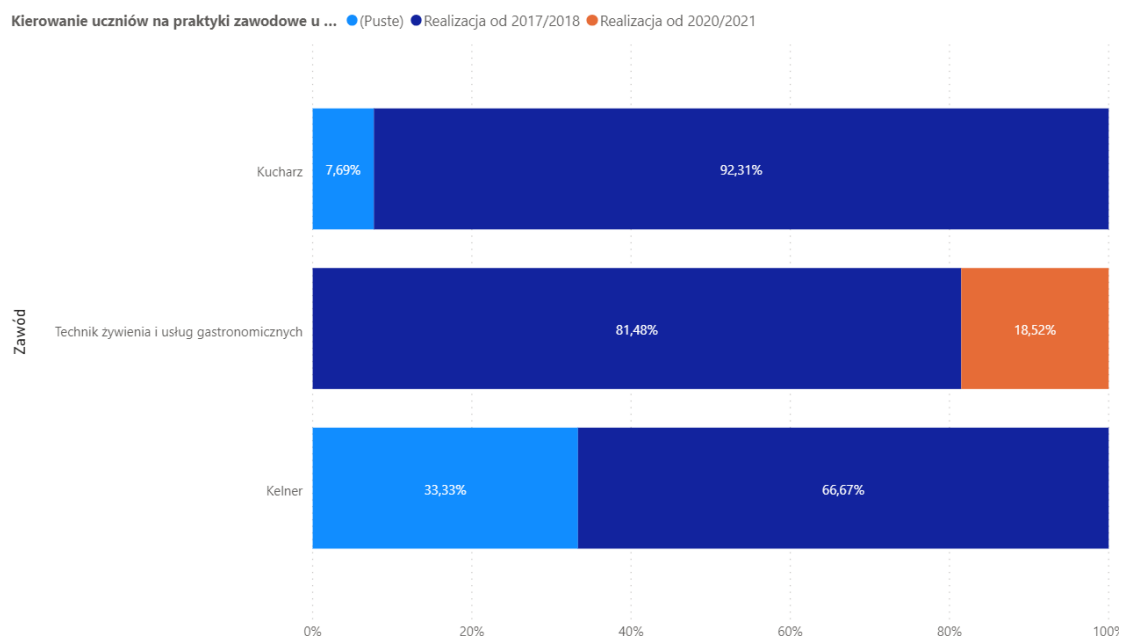

Źródło: opracowanie własne

W przypadku zawodu kucharza 82,05% badanych placówek wskazywało, że od roku szkolnego 2017/2018 uczniowie kierowani są na zajęcia praktyczne u pracodawców, podczas gdy w zawodzie technika żywienia i usług gastronomicznych było to 59,26% a kelnera 66,67%.

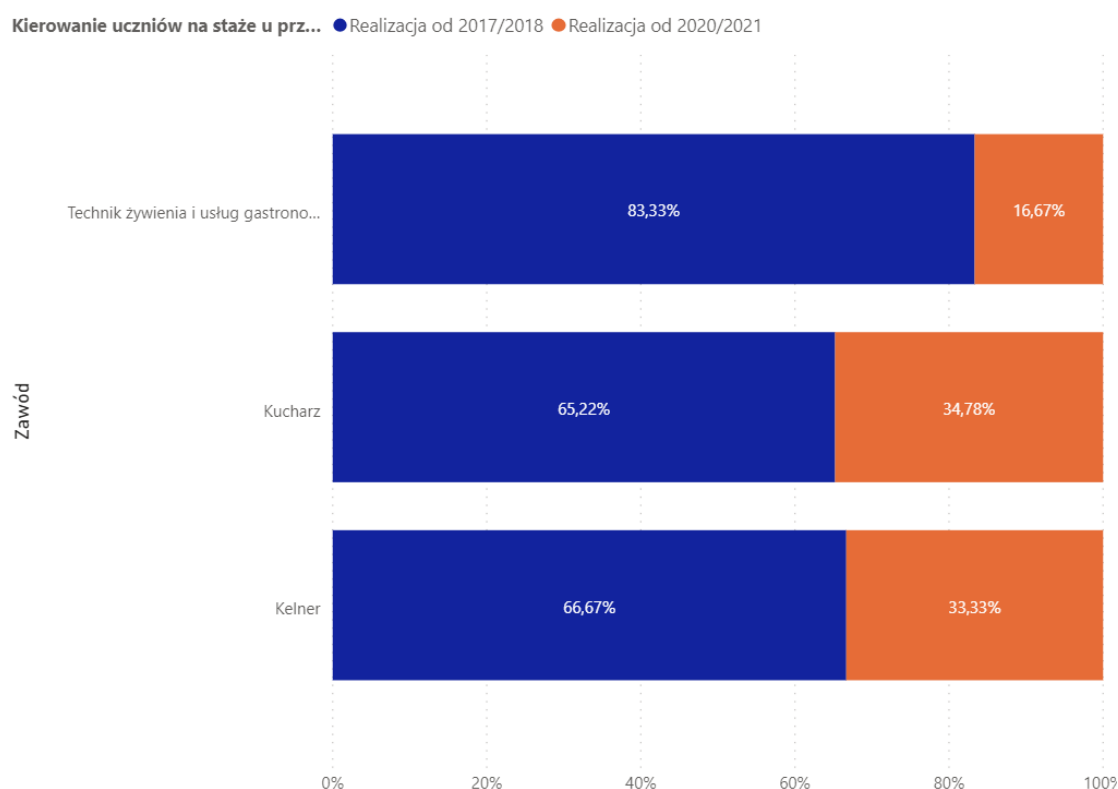
Na praktyki zawodowe u pracodawców od roku szkolnego 2017/2018 kierowało uczniów aż 92,31 placówek kształcących w zawodzie kucharza, 81,41% w zawodzie technika żywienia i usług gastronomicznych oraz 66,67% w zawodzie kelnera. W zakresie kierowania na staż od roku szkolnego 2020/2021 zdecydowało się 16,67% placówek kształcących w zawodzie technika żywienia i usług gastronomicznych, 34,78% w zawodzie kucharza oraz 33,33% w zawodzie kelnera. Warto zauważyć, że brak odpowiedzi na to pytanie oznacza, część placówek oświatowych nie organizowała u pracodawców praktyk zawodowych dla uczniów.

Ryc. 13. Odsetek placówek kierujących uczniów na praktyki zawodowe

Źródło: opracowanie własne

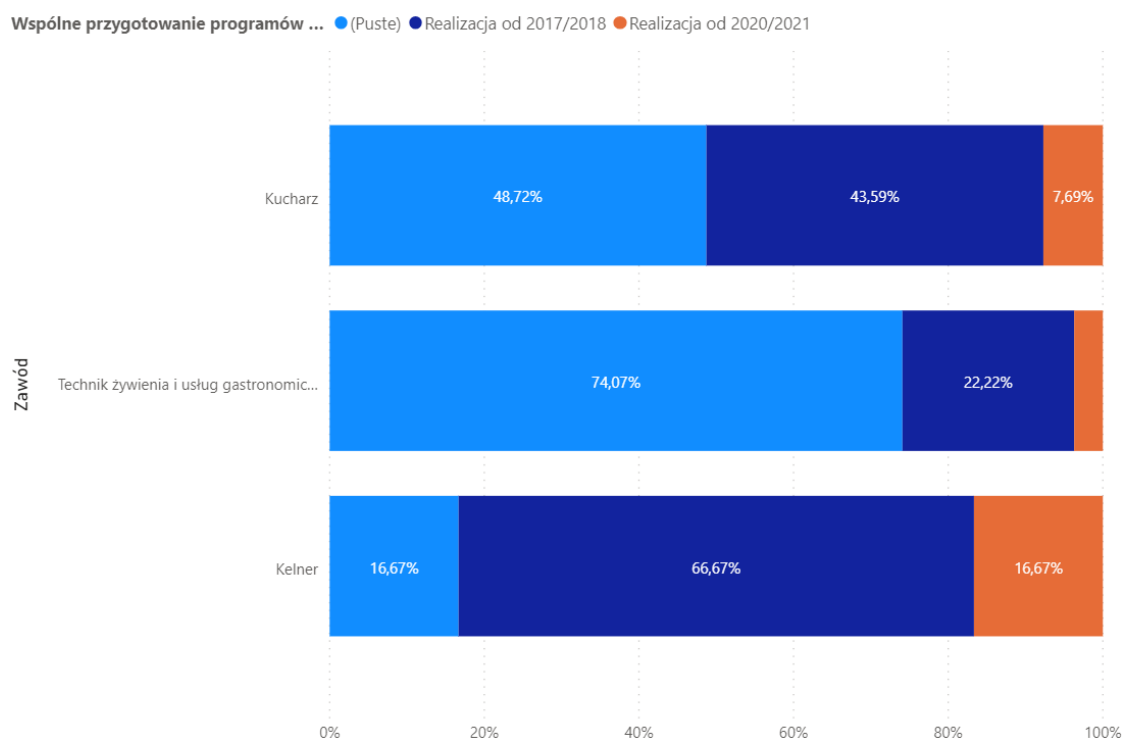
Ryc. 14. Odsetek placówek kierujących uczniów na staże

Źródło: opracowanie własne

Na współpracę z przedsiębiorcami w zakresie wspólnego przygotowania programu nauczania zdecydowało się 66,67% placówek kształcących w zawodzie kelnera, podczas gdy aż 74,07% placówek kształcących w zawodzie technika żywienia i usług gastronomicznych wskazało, że tego nie robiło. Natomiast w przypadku kucharza odsetek placówek oświatowych, które nie współpracowały z przedsiębiorcami przy opracowywaniu programu nauczania nie był już tak duży (48,72%) – patrz rycina nr 15.

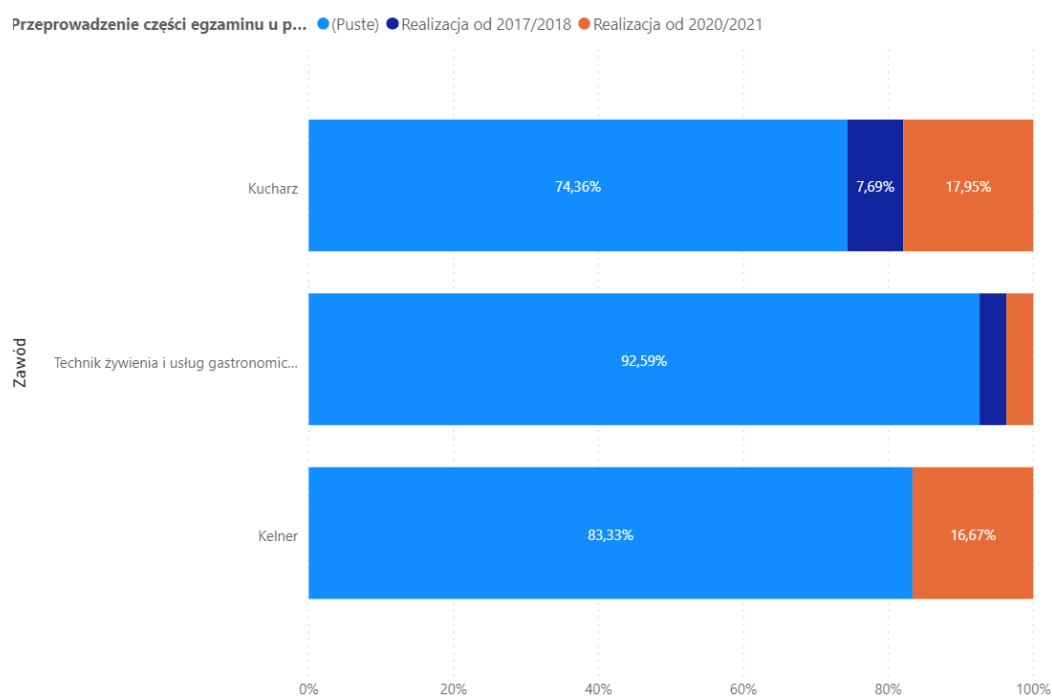
Ryc. 15. Wspólne przygotowanie programów

Mało popularną formą współpracy była także realizacja części egzaminu u pracodawców, gdzie we wszystkich trzech zawodach większość placówek nie realizowała i nie planuje przeprowadzania egzaminu u przedsiębiorców – (patrz ryc. nr 16).

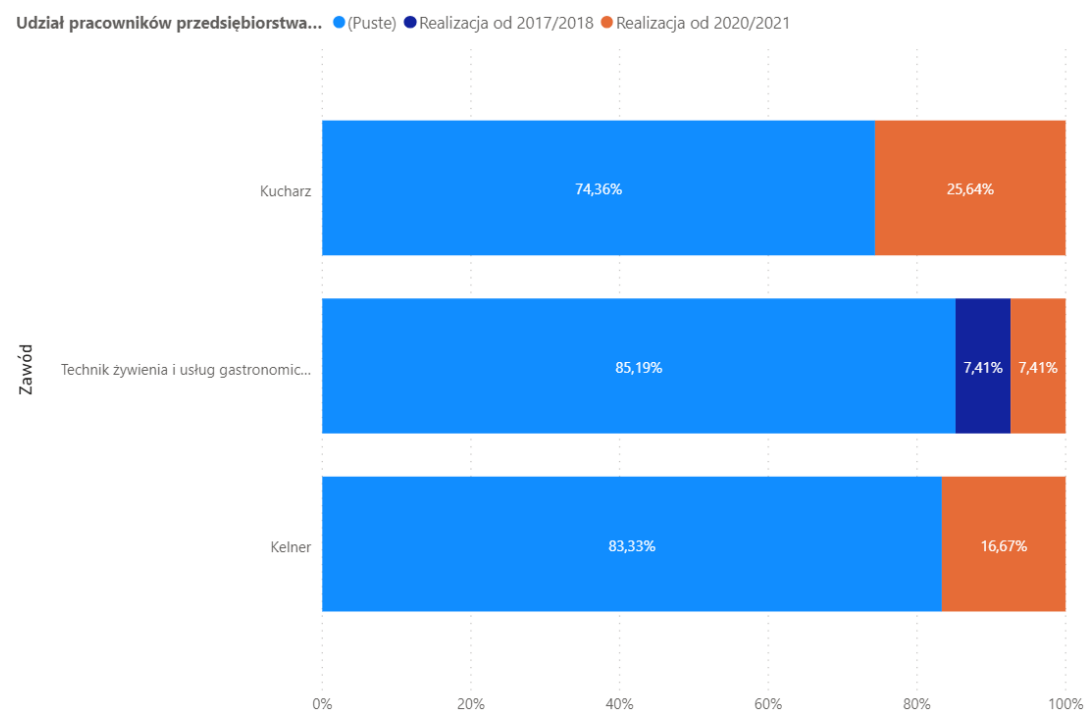
Podobnie wyniki uzyskano dla pytania związanego z udziałem przedstawicieli pracodawców w roli egzaminatorów – (patrz ryc. nr 17).

Ryc. 16. Przeprowadzenie części egzaminu u przedsiębiorców

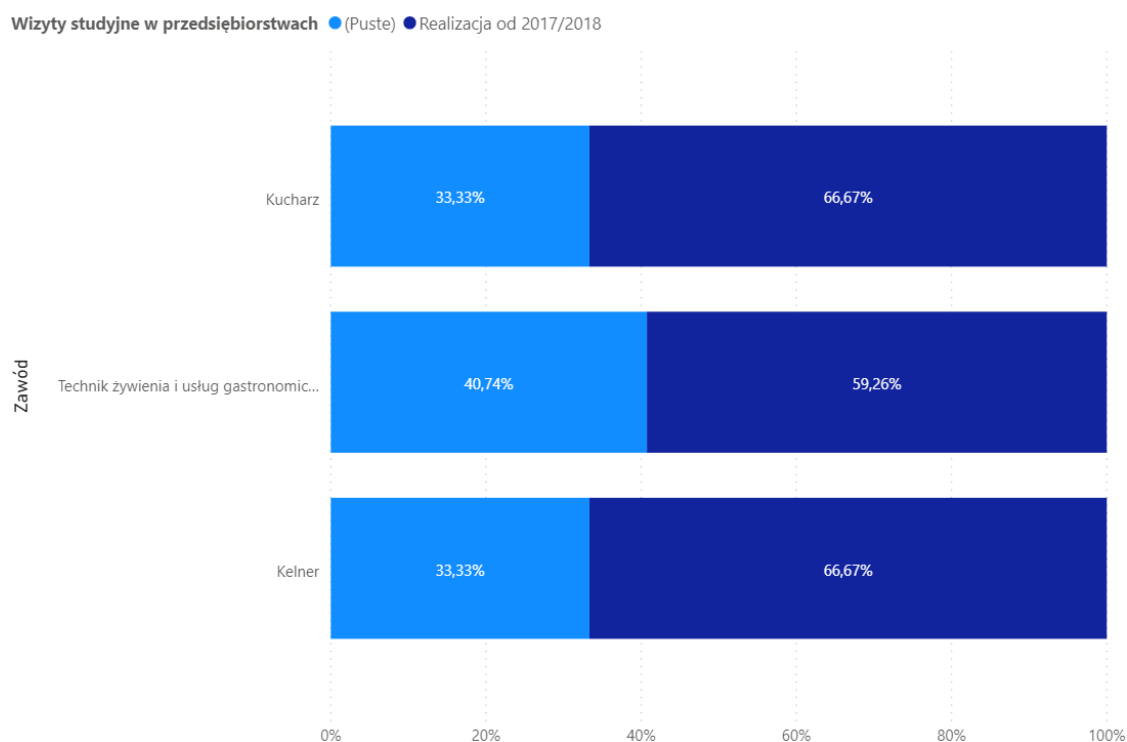
Źródło: opracowanie własne

Ryc. 17. Udział pracowników przedsiębiorstwa jako egzaminatorów

Zdecydowanie większą popularnością cieszyły się wizyty studyjne w przedsiębiorstwach, bowiem 66,67% placówek kształcących w zawodach kelnera i kucharza realizowało takie wyjazdy od roku szkolnego 2017/2018, natomiast w zawodzie technika żywienia i usług gastronomicznych było to 59,26% (patrz ryc. nr 18).

Ryc. 18. Wizyty studyjne w przedsiębiorstwach

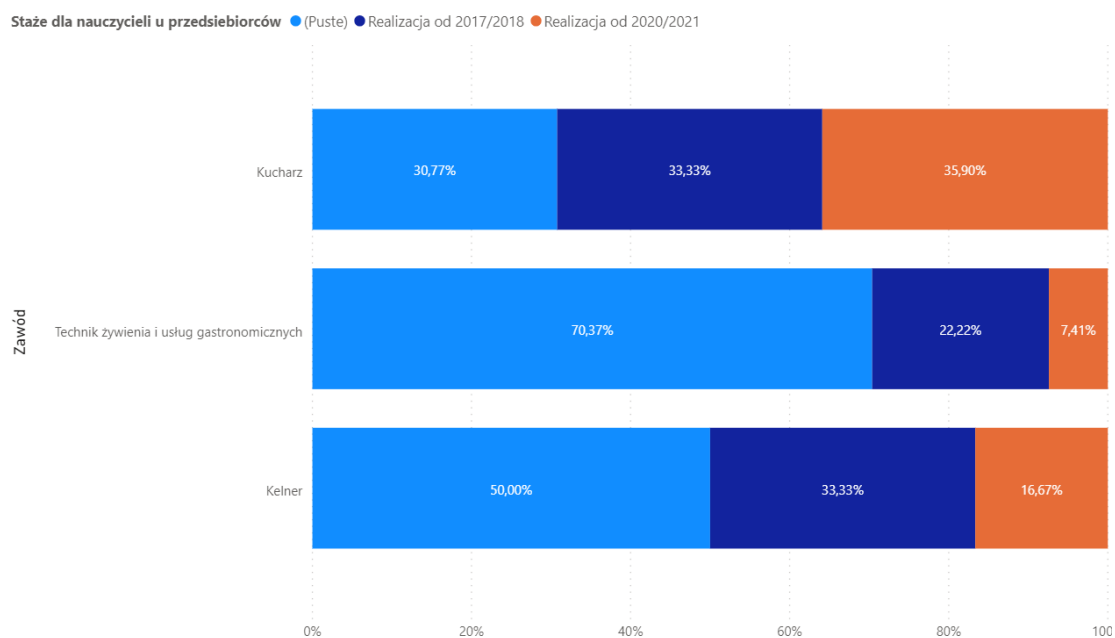

Źródło: opracowanie własne

W przypadku kolejnego obszaru współpracy, którymi są staże dla nauczycieli u pracodawców, wyniki ankiety w przypadku zawodu kucharza rozłożyły się równomiernie na trzy możliwe warianty odpowiedzi tj. od braku realizacji takiej formy współpracy, poprzez jej realizację od roku szkolnego 2017/2018, aż do planów takich działań w roku szkolnym 2020/2021. W przypadku technika żywienia i usług gastronomicznych takich działań nie prowadziło 70,37% placówek, natomiast w zawodzie kelnera 50% (patrz ryc. nr 19). Praktyka nauczycieli u pracodawców z branży gastronomicznej, w roku szkolnym 2020/2021, najczęściej jest planowana w placówkach kształcących w zawodzie kucharza (35,90%),

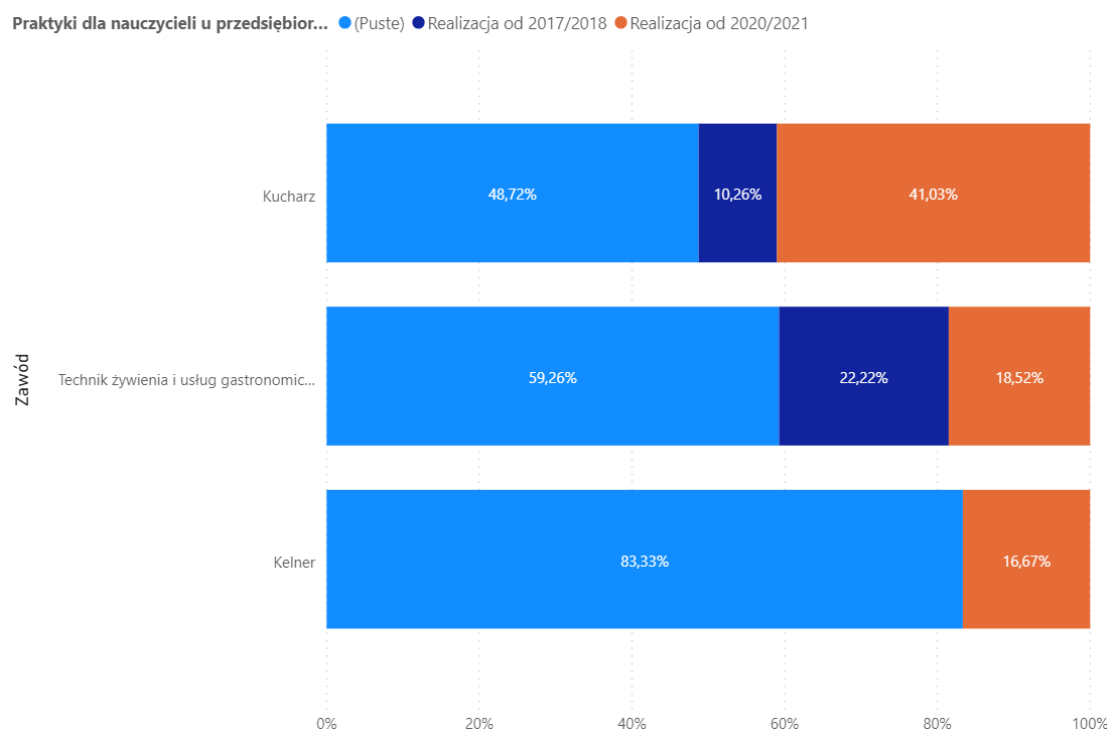
natomiast największy odsetek braku takiej aktywności zaobserwować można w placówkach kształcących w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych (patrz ryc. nr 20).

Ryc. 19. Staże dla nauczycieli u przedsiębiorców

Źródło: opracowanie własne

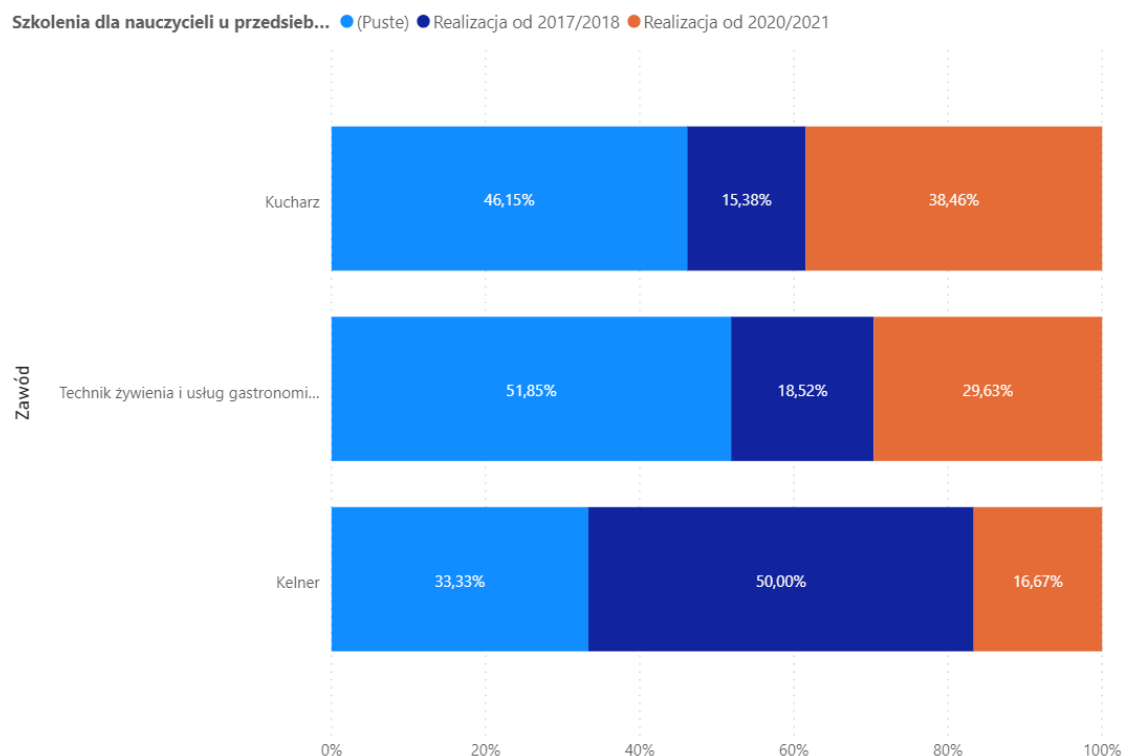
Ryc. 20. Praktyki dla nauczycieli u przedsiębiorców

Źródło: opracowanie własne

Podobnie niewielki odsetek placówek zdecydował się na szkolenia nauczycieli u przedsiębiorców tj. tylko 15,38% i 18,52% badanych placówek w zawodach kucharz oraz technik żywienia i usług gastronomicznych – (patrz ryc. nr 21).

Ryc. 21. Szkolenia dla nauczycieli u przedsiębiorców

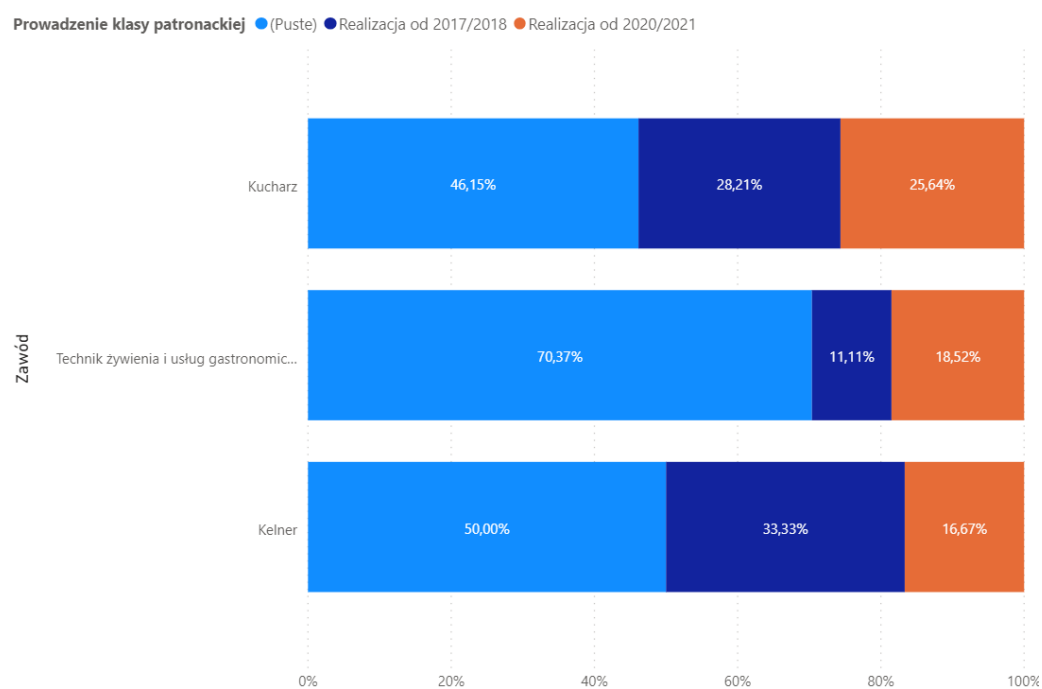

Źródło: opracowanie własne

Interesującą formą współpracy szkół z przedsiębiorcami wydaje się być prowadzenie klas patronackich przez szkołę i jej partnera. Jednak dla badanych placówek kształcących w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych nie zaobserwowano większego zainteresowania tą formą współpracy. Aż w 70,37% placówek nie było takich klas (patrz ryc.nr 2).

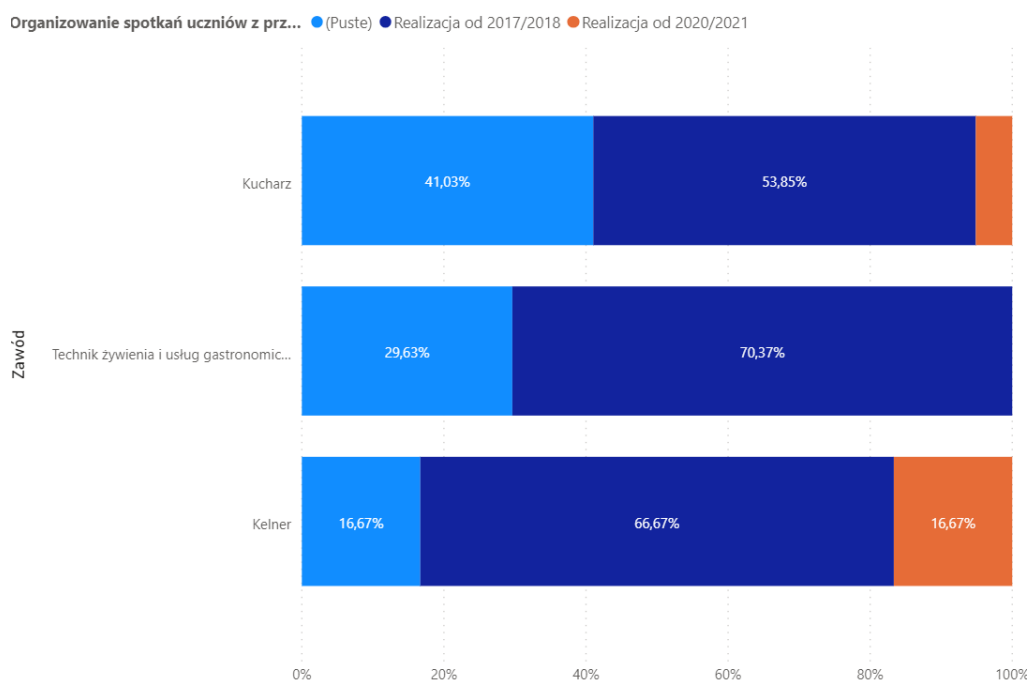
Zdecydowanie najłatwiejszą do realizacji formą współpracy jest organizacja spotkań uczniów z przedsiębiorcami, co potwierdzone zostało wynikami ankiety, w części dotyczącej działań realizowanych od roku szkolnego 2017/2018. Taką formę współpracy z przedsiębiorstwami prowadziło 53,85% placówek oświatowych kształcących w zawodzie kucharza, 70,37% w zawodzie technika żywienia i usług gastronomicznych oraz 66,67% w zawodzie kelnera (patrz ryc. nr 23).

Ryc. 22. Prowadzenie klasy patronackiej

Źródło: opracowanie własne

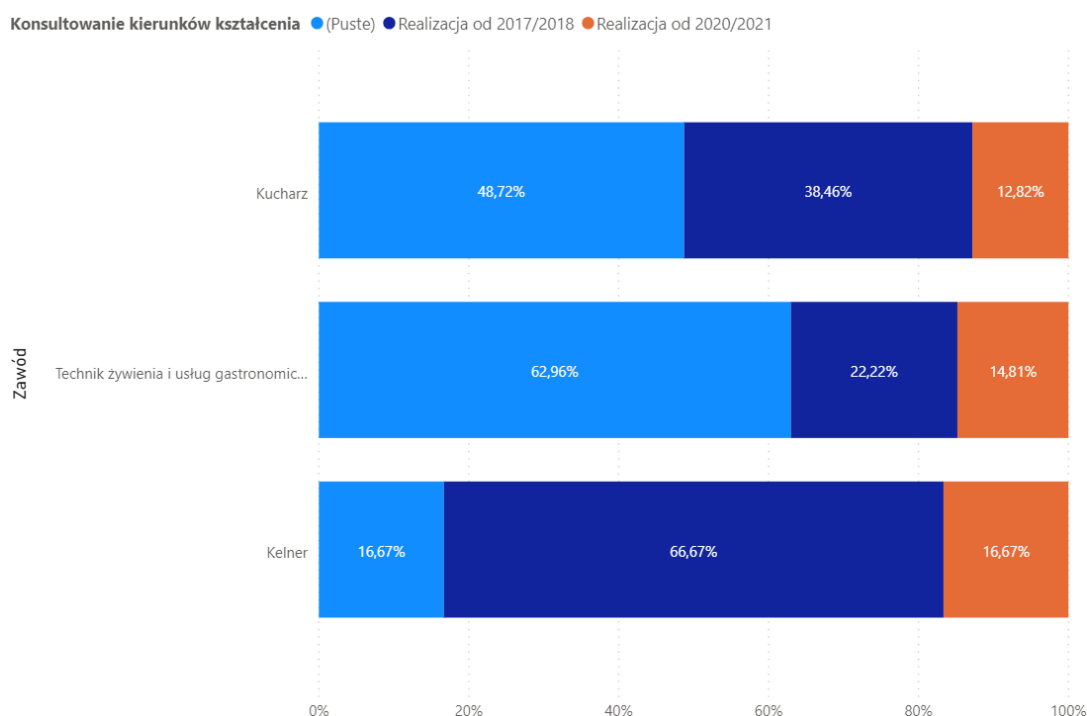
Ryc. 23. Organizowanie spotkań uczniów z przedsiębiorcami

Źródło: opracowanie własne

Wyniki ankiety pokazały, że szkoły stopniowo zauważają także korzyści związane z konsultowaniem kierunków kształcenia z przedstawicielami branży. Od roku szkolnego 2017/2018 robiło to 38,46% badanych placówek kształcących w zawodzie kucharza, 22,22% w zawodzie technika żywienia i usług gastronomicznych oraz aż 66,67% w zawodzie kelnera – (patrz ryc. nr 24).

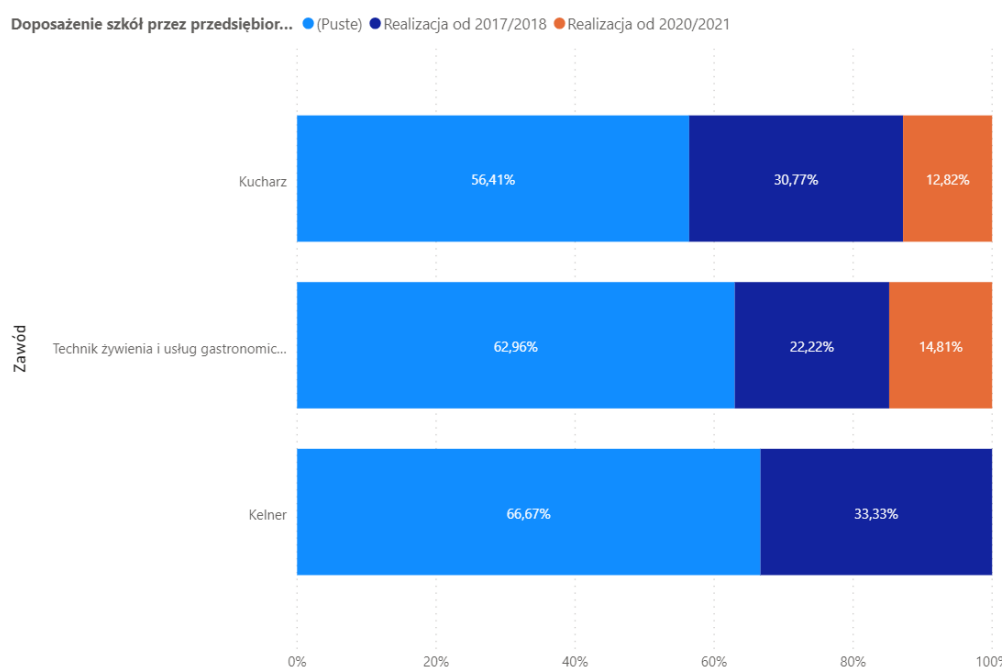
Ryc. 24. Konsultowanie kierunków kształcenia

Źródło: opracowanie własne

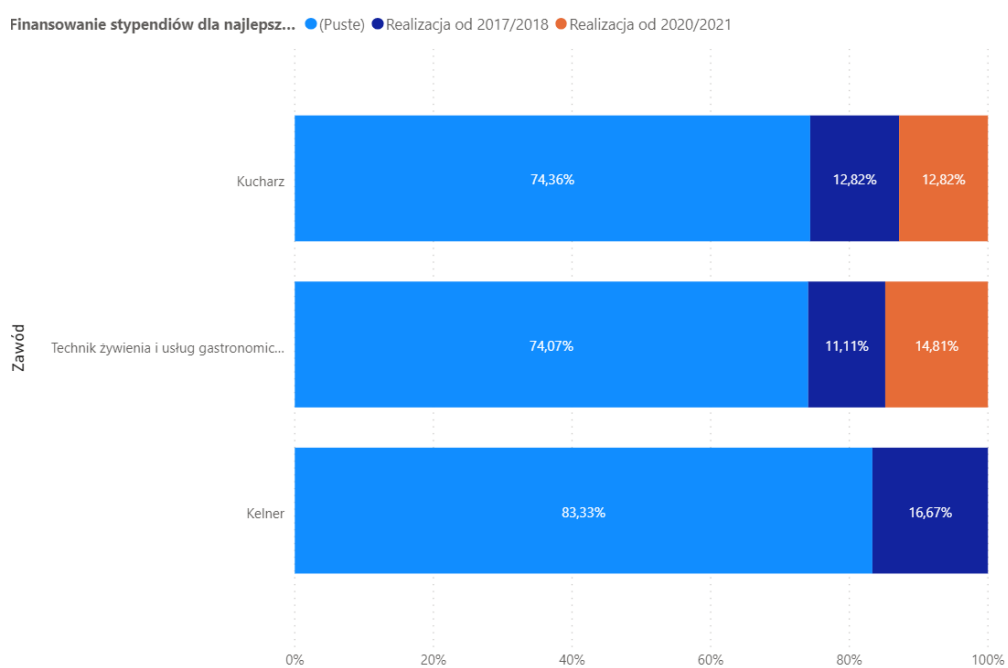
Ostatnie dwie formy współpracy objęte ankietą dotyczyły zaangażowania finansowego pracodawcy co może mieć wyraz np. poprzez doposażenie szkół w sprzęt lub ufundowanie stypendiów zdolnym uczniom. Z ankiety wynika, że doposażenie w sprzęt osiągało wyższy odsetek aniżeli fundowanie stypendium. Powodem takiego wyniku może być fakt, że sprzęt łatwiej „opisać” jako wkład od partnera co dla firmy przynosi większe korzyści wizerunkowe (promocyjne) – (patrz ryc. nr 25 i 26).

Ryc. 25. Doposażenie szkół przez przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 26. Finansowanie stypendiów dla najlepszych uczniów przez przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne

W ramach podsumowania serii pytań wprowadzających zdecydowano się na zebranie ocen dotyczących poszczególnych form współpracy z pracodawcami, co zaprezentowano w tabeli nr 3.

Tab. 3. Ocena form współpracy z pracodawcami w opinii badanych placówek

	Realizacja kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu, we współpracy z pracodawcą.	Wyposażenie warsztatów lub pracowni szkolnych.	Organizacja egzaminów zawodowych.	Doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowanie szkoleń branżowych.	Realizacja doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego.	Tworzenie klas patronackich.
kelner	3,83	2,83	2,33	4	4,5	4,67
kucharz	4,44	3,9	3,49	3,61	4	3,75
technik żywienia i usług gastronomicznych	4,37	4	2,72	4,12	4,63	3,92

Źródło: opracowanie własne.

Najniższe oceny dla wszystkich trzech zawodów dotyczyły współpracy odnoszącej się do organizacji egzaminów zawodowych. Natomiast najwyższe wyniki uzyskano w przypadku zawodu kelnera w obszarze tworzenia klas patronackich, w zawodzie kucharza w zakresie realizacji kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu we współpracy z pracodawcą, a w przypadku zawodu technika żywienia i usług gastronomicznych w obszarze realizacji doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego.

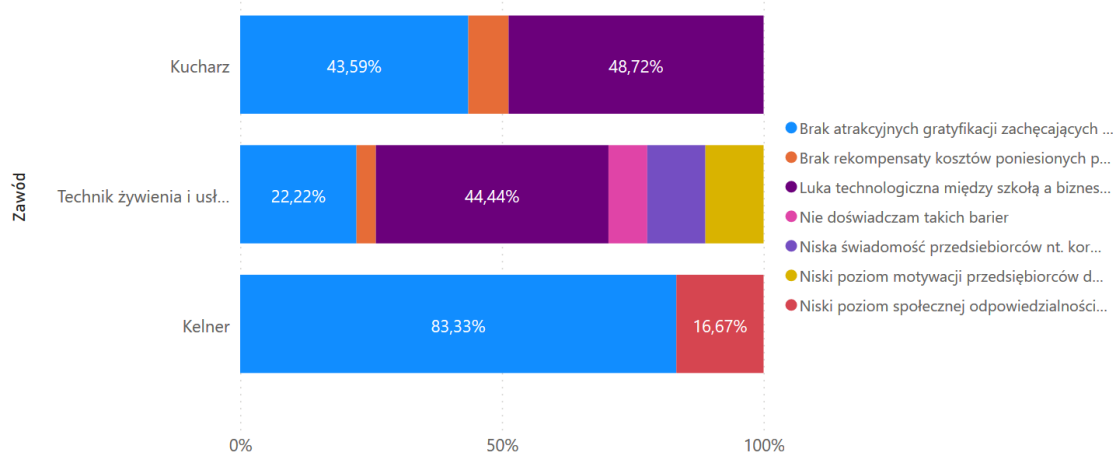
Aby dokonać oceny rozwiązań prawnych dotyczących współpracy szkół z przedsiębiorcami zdecydowano się także na zadanie pytania dotyczącego podstaw

prawnych tej współpracy. Większość placówek, bo aż 53 wskazały, że współpraca ma charakter formalny a tylko 12, że nieformalne relacje. Pozostałe 7 placówek nie odpowiedziało na to pytanie.

Kwestionariusz odnosił się do większości spotykanych form współpracy, ale dla weryfikacji istnienia lub braku potrzeby poszerzenia tego zakresu o nowe formy zdecydowano się na zadanie pytania, w którym respondenci mogli wskazać inne obszary. Wśród wskazanych znalazły się takie formy jak warsztaty z mistrzem na terenie szkoły oraz realizacja programu Erasmus+.

Respondentów zapytano także, czy istnieją formy współpracy, które szkoła chciałaby realizować, ale ich realizacja nie jest możliwa z przyczyn prawnych. Na tak pozostawione pytanie 36 placówek odpowiedziało negatywnie, 3 twierdząco a 33 nie udzieliło żadnej odpowiedzi.

Ryc. 27. Bariery we współpracy

Źródło: opracowanie własne

Podsumowaniem części dotyczącej współpracy i jej barier było pytanie zamknięte, w ramach którego respondenci mogli wskazać źródło występowania bariery. Dla placówek kształcących w zawodzie kucharza do dwóch głównych barier zaliczono brak atrakcyjnych gratyfikacji zachęcających pracodawców do współpracy (43,59%) oraz lukę technologiczną między szkołą a biznesem (48,72%). Ponadto luka technologiczna okazała się najistotniejszą barierą w placówkach kształcących w zawodzie technik żywienia i usług gastronomicznych (44,44%). Z kolei brak atrakcyjnych gratyfikacji zachęcających

pracodawców do takiej współpracy był jednym z dwóch czynników wymienianych przez placówki związane z zawodem kelnera (83,33%) (patrz ryc. nr 27).

W kolejnym pytaniu placówki mogły swobodnie wypowiedzieć się na temat, co należy zmienić (np. w regulacjach prawnych) i jakie działania należy podjąć, aby poprawić dotychczasową współpracę. Wśród odpowiedzi wskazywano na potrzebę:

- „doprecyzowania rozporządzenia o praktycznej nauce zawodu” – nie wskazano jednak na czym to doprecyzowanie powinno polegać.
- „wprowadzenia finansowania tej działalności (dotacje) przez przedsiębiorstw” ,
- „obowiązku współpracy ze szkołami” ,
- „budowania świadomości, że to ich przyszłe kadry” ,
- „spotkań branżowych dla nauczycieli przedmiotów zawodowych, (współpracujących ze szkołami pracodawców oraz przedstawicieli ministerstwa, organów prowadzących szkoły i kuratoriów oświaty).” ,
- „szerszego włączenia pracodawców w proces rekrutacji do klas pierwszych” ,
- „większego zaangażowania w promocję kształcenia zawodowego” ,
- „projektów uczniowskich realizowanych we współpracy z pracodawcami” .

Z powyższego wynika, że placówki oświatowe dostrzegają potrzebę wprowadzenie zmian w regulacjach prawnych obejmujących swym zakresem współpracę szkół z przedsiębiorcami.

Zapytano również respondentów o to jak oceniają regulacje prawne związane z funkcjonowaniem szkół w okresie wystąpienia COVID-19 w odniesieniu do współpracy szkoły z przedsiębiorstwem. W przypadku wszystkich placówek kształcących w zawodach dla branży gastronomicznej:

- 17,65% badanych oceniło wprowadzone rozwiązania negatywnie ponieważ uważało, że „regulacje nie odnosiły się do współpracy szkół z przedsiębiorcami w okresie pandemii” ,
- 47,06% badanych oceniło wprowadzone rozwiązania negatywnie ponieważ uważało, że „regulacje nie objęły w wyczerpującym zakresie współpracy szkół z przedsiębiorcami w okresie pandemii” ,
- 23,53% oceniło je neutralnie,

- 5,88% oceniło je pozytywnie, uważali że „regulacje odnosiły się do współpracy szkół z przedsiębiorcami, ale powinny zostać rozszerzone”,
- 5,88% oceniło je pozytywnie tj. „regulacje w pełni zaspokajały potrzeby związane ze współpracą szkoły z przedsiębiorcami w czasie pandemii”.

Z powyższego wynika, że w zdecydowanej większości respondenci negatywnie oceniali te regulacje. Załedwie niecałe 6% oceniło je pozytywnie.

Jednym z pytań podsumowujących było pytanie o to jakie regulacje prawne należy wprowadzić, aby współpraca szkoły z przedsiębiorstwem w czasie pandemii była efektywna. Wśród odpowiedzi pojawiały się następujące sformułowania:

- „istniejące są wystarczające”,
- „opracowane ogólnie regulaminy np. kuchni w związku z pandemią”,
- „zwrot kosztów związanych z zapewnieniem ochrony sanitarnej”.

W przypadku tego pytania niestety większość placówek nie wskazywała odpowiedzi lub wskazywała je niejednoznacznie np. „większy kontakt online” czy „zamieścić odpowiednie zapisy w umowie”.

Podsumowując – wyniki ankiety uzasadniają wyciągnięcie wniosku, że w opinii szkół wprowadzone regulacje prawne, obejmujące swym zakresem problematykę współpracy szkół z przedsiębiorcami, nie rozwiązują wszystkich problemów spowodowanych pandemią.

4. Identyfikacja i ocena zasad wprowadzonych przez przepisy dotyczących funkcjonowania i współpracy szkół z przedsiębiorstwami w okresie pandemii COVID-19

Wydarzenia związane z pandemią COVID-19 w gwałtowny sposób zmieniły funkcjonowanie szkół branżowych. Sytuacja była nieprzewidywalna, a wiele decyzji podejmowanych było szybko bez dogłębnych analiz. Takie działania sprawiły, że ujawniły się zarówno mocne jak i słabe strony systemu edukacji, a także poszczególnych placówek. Zaistniała sytuacja wymuszała podjęcie szybkiej transformacji, która sprawnie odpowie na pojawiające się zagrożenia. Praktyka edukacyjna zmieniła się samoistnie, bardzo często bez klarownych wytycznych na poziomie centralnym, ale także na poziomie szkoły, gdzie poszczególni nauczyciele przyjmowali różne warianty nauki zdalnej. Wskazywano, że rozpoczęcie roku

szkolonego 2020/21 powinno być okazją do głębszej refleksji o edukacji, dla której największym wyzwaniem staje się przejście rewolucji technologicznej.

Tab. 4. Cztery filary wzmacniania odporności systemu edukacji

Świadomość	Posiadanie odpowiednich zasobów	Elastyczność	Odporność
wzrastającej niepewności, ograniczenia przewidywalności oraz ciągłych zmian.	dostępów do nowoczesnych technologii, filmów instruktażowych, odpowiedniej liczby ekspertów.	czyli możliwość ewoluowania instytucji, zmiana ich funkcji, adaptacja do zmieniających się wymagań oraz szybkie znajdowanie zastosowania alternatywnych sposobów działania.	to zdolność do włączania i wysoki poziom zintegrowania wszystkich podmiotów uczestniczących w procesach dydaktycznych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Alert edukacyjny 12” – www.oees.pl/dobrzewiedziec [dostęp dnia 20.09.2020]

W kwietniu 2020 LIBRUS na podstawie wyników badań ankietowych (wzięło w nich udział niemal 21 tysięcy rodziców odnoszących się do doświadczeń związanych z zdalnym nauczaniem), przedstawił raport, w którym ujawnił, że 59% uczniów odczuwało brak bezpośrednich kontaktów z rówieśnikami, a 54% z nauczycielami.

To właśnie nauczyciele musieli poradzić sobie z nową sytuacją i bezprecedensowymi zmianami, które bardzo szybko ujawniły poziom kompetencji cyfrowych i motywacji do dalszego rozwoju. W tym przypadku najlepszym rozwiązaniem wydawało się zespołowe uczenie się, które daje okazję do dzielenia się wiedzą, doświadczeniami i dobrymi

praktykami. Niemniej wydaje się, że cały system edukacyjny w Polsce promuje postawę pracy indywidualnej a nie zespołowej jak powinno być w pożądanym modelu kształcenia. Wydaje się także, że zróżnicowany poziom umiejętności cyfrowych wśród nauczycieli może powodować chaos organizacyjny i narzędziowy związany z używanymi technologiami, ale także doświadczanie wykluczenia czy nawet nieuprawnionego wykorzystywania materiałów lub wizerunku. W tym miejscu zastanowić się trzeba jakie regulacje prawne umożliwiły wsparcie nauczyciela i ucznia w tym procesie.

Diagnozą sytuacji, której opracowanie zlecił MEN, był raport pt. „Zapewnienie funkcjonowania jednostek systemu oświaty w okresie epidemii COVID-19” z czerwca 2020 r.¹³, w który w pewnym stopniu podsumowano czasowe ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty i wskazano rekomendacje w tym zakresie.

Zarządzeniem Nr 13 z dnia 19 marca 2020 r. Minister Edukacji Narodowej powołano Zespół do spraw wdrażania kształcenia na odległość w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Zespół na bieżąco monitorował i analizował sytuację związaną z ogłoszeniem na terenie Polski stanu zagrożenia epidemicznego oraz pracował nad przygotowaniem odpowiednich rozwiązań prawnych oraz innych działań na rzecz zapewnienia właściwego funkcjonowania systemu oświaty w okresie epidemii COVID-19. Zaistniała sytuacja wymusiła wprowadzenie zmian w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 59) tj.:

- *Art. 30b [Czasowe ograniczenie lub czasowe zawieszenie funkcjonowania jednostek systemu oświaty]. W przypadkach uzasadnionych nadzwyczajnymi okolicznościami zagrażającymi życiu lub zdrowiu dzieci i młodzieży minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w drodze rozporządzenia, może czasowo ograniczyć lub czasowo zawiesić funkcjonowanie jednostek systemu oświaty na obszarze kraju lub jego części, uwzględniając stopień zagrożenia na danym obszarze¹⁴.*

¹³ <https://www.gov.pl/web/edukacja/raport-ministra-edukacji-narodowej-na-temat-funkcjonowania-szkol-i-placowek-oswiatowych-w-okresie-covid-19> [dostęp dnia 20.09.2020r.]

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, Dz.U. 2020 poz. 410.

- *Art. 30c [Delegacja ustawowa, wyłączenie stosowania niektórych przepisów].
W przypadku, o którym mowa w art. 30b, minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w drodze rozporządzenia, może wyłączyć stosowanie niektórych przepisów niniejszej ustawy, ustawy o systemie oświaty oraz ustawy o finansowaniu zadań oświatowych w odniesieniu do wszystkich lub niektórych jednostek systemu oświaty, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 30b, w szczególności w zakresie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego, oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów, przeprowadzania egzaminów, organizacji roku szkolnego i organizacji pracy tych jednostek, a także wprowadzić w tym zakresie odrębne unormowania, tak aby zapewnić prawidłową realizację celów i zadań tych jednostek¹⁵.*

Z powyższego wynika, że przytoczone wyżej przepisy upoważniały ministra właściwego ds. oświaty do wydawania dwóch rodzajów rozporządzeń tj.:

- a) czasowo ograniczających lub zawieszających funkcjonowanie jednostek oświaty na terenie kraju lub jego części w przypadku wystąpienia nadzwyczajnych okoliczności zagrażających życiu lub zdrowiu dzieci i młodzieży
- b) wyłączających stosowanie niektórych przepisów ustawy po to aby zapewnić prawidłową realizację zadań tych jednostek .

Jednym z zadań szkół branżowych, związanym z nauką zawodu jest organizacja staży i praktyk, będących podstawową formą współpracy szkół z przedsiębiorcami. Wyżej wymienione przepisy obejmowały swym zakresem organizację staży i praktyk.

Na podstawie art. 30b ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe zostało wydane *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19¹⁶*, które wielokrotnie było zmieniane (20 marca, 3 kwietnia, 10 kwietnia, 24 kwietnia, 29 kwietnia, 14 maja, 28 maja, 3 czerwca i 25 czerwca (*rozporządzenia zmieniające*)).

¹⁵ Rozporządzenie w sprawie wyłączenia stosowania niektórych przepisów ustaw, Dz.U.2020.0.910.

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. <https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2020/pozycja/410> [dostęp dnia 20.09.2020r.]

Natomiast na podstawie art. 30c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe wydano *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19*¹⁷, które również było wielokrotnie zmieniane (25 marca, 31 marca, 10 kwietnia, 29 kwietnia, 14 maja, 19 maja, 28 maja i 25 czerwca, 12 sierpnia i 4 września).

Częstotliwość zmian w obu przypadkach wskazuje w jak dynamicznym otoczeniu musiał funkcjonować polski system edukacyjny wraz z wszystkimi jego interesariuszami.

Ryc. 28. Wprowadzanie wybranych regulacji w systemie oświaty w czasie pandemii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu MEN.

Przed wydaniem Rozporządzenia z dnia 25 marca 2020 r. o umożliwieniu szkołom prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość przeprowadzono badanie (w dniach od 16 do 19 marca), z którego wynikało, że łącznie 94,8% szkół prowadzi już kształcenie na odległość. Tym samym rozporządzenie uprawomocniało decyzje podjęte już wcześniej przez szkoły. Na podstawie wydanych rozporządzeń jednostki systemu oświaty od 25 marca br. realizowały zadania edukacyjne

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. <https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2020/pozycja/493> [dostęp dnia 20.09.2020 r.]

z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub w inny sposób uzgodniony z organem prowadzącym. Należy podkreślić, że wprowadzone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej rozwiązania nie wskazywały jedynie na zdalne nauczanie z wykorzystaniem wyłącznie środków komunikacji elektronicznej, lecz obejmowały także inne możliwe działania mieszczące się w ramach kształcenia na odległość, jak np. dostarczenie uczniom, którzy nie dysponują odpowiednimi narzędziami do nauki zdalnej, tradycyjnych materiałów edukacyjnych i pomocy dydaktycznych czy też polecenie programów edukacyjnych emitowanych przez telewizję¹⁸.

W kontekście ograniczeń wprowadzonych wydanymi rozporządzeniami jednostki systemu oświaty musiały przygotować się także do kształcenia na odległość w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe. Podejmowane przez szkoły działania mogły dotyczyć:

- prowadzenia zajęć w zakresie teoretycznych przedmiotów zawodowych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość;
- przeniesienia części materiału na kolejny rok szkolny bądź realizacji materiału z kolejnych semestrów w roku szkolnym 2019/2020.

Tym samym w zakresie kształcenia zawodowego rozwiązania obejmowały:

- praktyki zawodowe,
- staże uczniowskie,
- zajęcia praktyczne.

Szczegółowy opis rozwiązań wprowadzanych w powyższych zakresach zaprezentowano w tab. nr 5.

¹⁸ <https://www.gov.pl/web/edukacja/raport-ministra-edukacji-narodowej-na-temat-funkcjonowania-szkol-i-placowek-oswiatowych-w-okresie-covid-19> [dostęp dnia 20.09.2020r.]

Tab. 5. Rozwiązania w zakresie organizacji praktyk, staży i zajęć praktycznych

Data wprowadzenia/obowiązania	Praktyki zawodowe	Stáže uczniowskie	Zajęcia praktyczne
20.03.2020	wprowadzono tymczasowe rozwiązanie, zgodnie z którym praktyki zawodowe uczniów technikum i słuchaczy szkoły policealnej, zaplanowane do zrealizowania w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty, realizuje się do końca roku szkolnego 2019/2020		20 marca br. wprowadzono rozwiązanie związane z realizacją zajęć praktycznych przez uczniów będących młodocianymi pracownikami, zgodnie z którym od 25 marca br. zajęcia praktyczne zaplanowane do zrealizowania w okresie, w którym wprowadzono czasowe ograniczenie funkcjonowania jednostek systemu oświaty, mogą być, w uzgodnieniu z pracodawcą, zrealizowane do końca roku szkolnego 2019/2020 lub w klasach programowo wyższych.

10.04.2020	wprowadzono możliwość organizacji praktyk także w klasach (semestrach) programowo wyższych.		wprowadzono rozwiązanie dotyczące uzyskania rocznej oceny klasyfikacyjnej przez uczniów klas programowo najwyższych branżowych szkół I stopnia będących młodocianymi pracownikami, którzy po zakończeniu czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty nie będą mogli kontynuować nauki zawodu u pracodawcy z przyczyn leżących po stronie pracodawcy. Zgodnie z tym rozwiązaniem, uczniowie ci uzyskują roczną ocenę klasyfikacyjną z zajęć prowadzonych w ramach praktycznej nauki zawodu, o której mowa w art. 44h ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, za faktyczny okres realizacji nauki zawodu.
------------	---	--	---

29.04.2020 [od 4.05.2020]	uczniowie (słuchacze) szkół policjalnych, jeżeli wyrażą na to zgodę (a w przypadku uczniów niepełnoletnich, po wyrażeniu zgody przez ich rodziców) mogą odbywać praktyki zawodowe u pracodawców lub w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Podmiot przyjmujący uczniów na praktyki ma obowiązek zapewnić środki bezpieczeństwa związane ze zwalczaniem COVID-19, które uwzględniają odrębne przepisy dotyczące ograniczeń, nakazów i zakazów w przypadku wystąpienia stanu epidemii.		
---------------------------------	--	--	--

<p>29.04.2020 [od 4.05.2020]</p>	<p>Ponadto od 4 maja br. uczniowie technikum i słuchacze szkoły policealnej mają również możliwość skorzystania z dodatkowych form realizacji praktyk zawodowych.</p> <p>W okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty, praktyki zawodowe mogą zostać zaliczone także w przypadku, gdy:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) uczeń szkoły policealnej lub technikum posiada doświadczenie w danym zawodzie lub realizował działania w zakresie wolontariatu; 2) uczeń szkoły policealnej 		
--	---	--	--

18.05.2020			<p>przywrócona została możliwość prowadzenia wybranych zajęć praktycznych w szkolnictwie branżowym. Uczniowie klas III branżowych szkół I stopnia kształcący się w zawodzie, dla którego podstawa programowa przewiduje przygotowanie do uzyskania umiejętności kierowania pojazdem silnikowym albo do uzyskania kwalifikacji do wykonywania pracy na stanowisku kierowcy i umiejętności kierowania pojazdem silnikowym, mogli odbywać zajęcia praktyczne z zakresu nauki jazdy. Zajęcia te prowadzi się z uwzględnieniem przepisów odrębnych dotyczących ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, właściwych dla zakładów pracy, po uzyskaniu zgody ucznia, a w przypadku</p>
------------	--	--	--

25.05.2020	uczniowie III klas technikum, a od 1 czerwca br. uczniowie wszystkich klas technikum mają możliwość realizowania praktyk zawodowych u pracodawców lub w indywidualnych gospodarstwach rolnych, po wyrażeniu zgody przez ucznia, a w przypadku niepełnoletniego ucznia – przez jego rodzica.	Od 25 maja br. uczniowie klas programowo najwyższych branżowych szkół I stopnia i klas III technikum mogą odbywać staże uczniowskie. Podmiot przyjmujący uczniów na praktyki zawodowe i staże uczniowskie zapewnia prowadzenie tych praktyk i staży z uwzględnieniem przepisów odrębnych dotyczących ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, właściwych dla zakładów pracy.	
------------	---	--	--

1.06.2020			<p>umożliwiono prowadzenie zajęć praktycznych z zakresu nauki jazdy dla uczniów III klas technikum kształcących się w zawodzie, dla którego podstawa programowa przewiduje przygotowanie do uzyskania umiejętności kierowania pojazdem silnikowym.</p> <p>umożliwiono realizację zajęć praktycznych dla uczniów III klas branżowych szkół I stopnia, w tym uczniów będących młodocianymi pracownikami.</p>
-----------	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.gov.pl/web/edukacja/raport-ministra-edukacji-narodowej-na-temat-funkcjonowania-szkol-i-placowek-oswiatowych-w-okresie-covid-19> [dostęp dnia 20.09.2020r.]

Dynamicznie zmieniające się otoczenie wymuszało wielokrotne zmiany przepisów regulujących problematykę kształcenia praktycznego w szkołach branżowych. Działania podjęte początkowo miały charakter doraźny, a dopiero później przekształcały się w rozwiązania systemowe. W przypadku praktyk zawodowych początkowo wydłużano czas na ich realizację do końca roku szkolnego, następnie umożliwiono ich odbycie w kolejnych semestrach, a także zaliczanie praktyk na podstawie wolontariatu czy stażu, po czym ponownie umożliwiono ich odbywanie u przedsiębiorców. Z kolei pierwszą zmianą dotyczącą zajęć praktycznych było umożliwienie ich realizacji do końca roku szkolnego lub w kolejnym roku w klasach programowo wyższych. Następnie wprowadzono roczną ocenę klasyfikacyjną, po czym w maju i czerwcu 2020 ponownie umożliwiono realizację niektórych zajęć praktycznych. Zastanawiające jest w jaki sposób szkoły dokumentują i raportują podjęte na podstawie tych rozporządzeń decyzje. Niestety większość wprowadzonych regulacji jedynie przedłużała czas zaliczenia poszczególnych form praktycznej nauki zawodu lub pozwalała na ich przeniesienie na kolejne semestry. Jedynie jeden przepis umożliwiał ich realizację w innej formie takiej jak posiadanie przez ucznia szkoły policealnej lub technikum doświadczenia w danym zawodzie lub realizowanie zadań wchodzące w zakres praktycznej nauki zawodu w ramach wolontariatu i tym samym wprowadzał dodatkowe formy realizacji praktyk zawodowych. Tymczasowość rozwiązań wprowadzanych przez regulacje prawne, znajdująca odzwierciedlenie w ich częstych zmianach nie pozwala zakładać, że rozwiązania te będzie można z powodzeniem zastosować w przypadku wystąpienia w przyszłości podobnych sytuacji kryzysowych

Na rok szkolny 2020/21 Ministerstwo Edukacji Narodowej opublikowało „Wytyczne MEN, MZ i GIS dla publicznych i niepublicznych szkół i placówek od 1 września 2020 r.”.

Niestety większość z nich związana jest ze zdrowiem publicznym i czystością a nie organizacją procesu kształcenia praktycznego w tym odbywania staży i praktyk np.¹⁹:

- *Do szkoły może uczęszczać uczeń bez objawów chorobowych sugerujących infekcję dróg oddechowych (...)*
- *Przy wejściu do budynku szkoły należy zamieścić informację o obowiązku dezynfekowania rąk oraz instrukcję użycia środka dezynfekującego (...)*
- *Rekomenduje się posiadanie termometru bezdotykowego (co najmniej 1 termometr dla szkoły) (...)*
- *Przedmioty i sprzęty znajdujące się w sali, których nie można skutecznie umyć, uprać lub dezynfekować, należy usunąć lub uniemożliwić do nich dostęp (...)*
- *W sali gimnastycznej używany sprzęt sportowy oraz podłoga powinny zostać umyte detergentem lub zdezynfekowane po każdym dniu zajęć, a w miarę możliwości po każdym zajęciach (...)*
- *Należy wietrzyć sale, części wspólne (korytarze) co najmniej raz na godzinę (...)*
- *Środki do dezynfekcji rąk powinny być rozmieszczone w świetlicy w sposób umożliwiający łatwy dostęp dla wychowanków pod nadzorem opiekuna. (...)*

Jednym z punktów wytycznych jest zapis mówiący o tym, że to „dyrektor szkoły opracowuje wewnętrzny regulamin lub procedury funkcjonowania szkoły w czasie epidemii”, co oznacza, że to w kompetencjach dyrektora szkoły pozostaje decyzja czy i w jakim zakresie przyjąć do realizacji wytyczne MEN. Do szkół branżowych i kształcenia praktycznego odnoszą się zaledwie dwa zapisy omawianych wytycznych, które m.in. nakładają na podmiot przyjmujący uczniów na staże i praktyki (przedsiębiorcę) odpowiedzialność za ich bezpieczeństwo w czasie tych zajęć. tj. „*W przypadku odbywania zajęć w ramach praktycznej nauki zawodu uczniów i słuchaczy u pracodawców podmiot przyjmujący uczniów zapewnia prowadzenie tych zajęć z uwzględnieniem przepisów odrębnych dotyczących ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, właściwych dla zakładów pracy oraz*

¹⁹ Wytyczne MEN, MZ i GIS dla publicznych i niepublicznych szkół i placówek od 1 września 2020 r.

wytycznych ministrów właściwych dla zawodów szkolnictwa branżowego, dotyczących poszczególnych branż.” oraz „sprzęt i materiały wykorzystywane podczas zajęć praktycznych w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe należy czyścić lub dezynfekować.”

Zdaniem autora przedstawione wyżej rozwiązania należy ocenić neutralnie, bowiem nie będą one ani zachęcać ani zniechęcać pracodawców do przyjmowania uczniów na zajęcia w ramach praktycznej nauki zawodu. To pracodawca w porozumieniu ze szkołą będzie mógł, z uwzględnieniem odrębnych ograniczeń, nakazów i zakazów podejmować decyzje o prowadzeniu takich zajęć. Wprowadzenie ewentualnych mechanizmów wsparcia tego procesu w sytuacjach kryzysowych mogłoby być odebrane odbierane negatywnie tj. jako sprzyjające rozszerzaniu się pandemii-

Czas pandemii pokazał, że można edukować z wykorzystaniem technologii takich jak MS Teams, Google Classroom czy Zoom oraz zbudował świadomość, że należy rozważyć istotne zmiany w metodyce nauczania pozostawiając pewne z tych narzędzi na dłużej. Model ten nazywany mieszanym wydaje się dobrym rozwiązaniem nie tylko w czasie pandemii. Dla uczniów ta lekcja ujawniła wiele nowych możliwości wykorzystania smartfonu, tabletu, laptopa czy komputera, które do tej pory kojarzyły się im tylko z rozrywką i zabawą.

Wprowadzony i przedłużany tzw. lockdown nie sprzyjał przyjęciu długotrwałej strategii i wprowadzał poczucie tymczasowości przyjętych rozwiązań. To natomiast skutkowało tym, że niewiele szkół podjęło się diagnozy sytuacji uczniów i nauczycieli²⁰. Analiz brakuje także na poziomie centralnym zarówno w kontekście wykorzystywanych technologii jak i ich ewaluacji. Brak także analiz pokazujących m.in. jak wielu uczniów nie uczestniczyło w zajęciach i jak ta luka zostanie uzupełniona. Wydaje się, że w kontekście edukacji częściej prowadzono dyskusję o zdrowiu publicznym (np. gdzie i jak w szkole nosić maseczkę ochronną) aniżeli o realnych problemach edukacji.

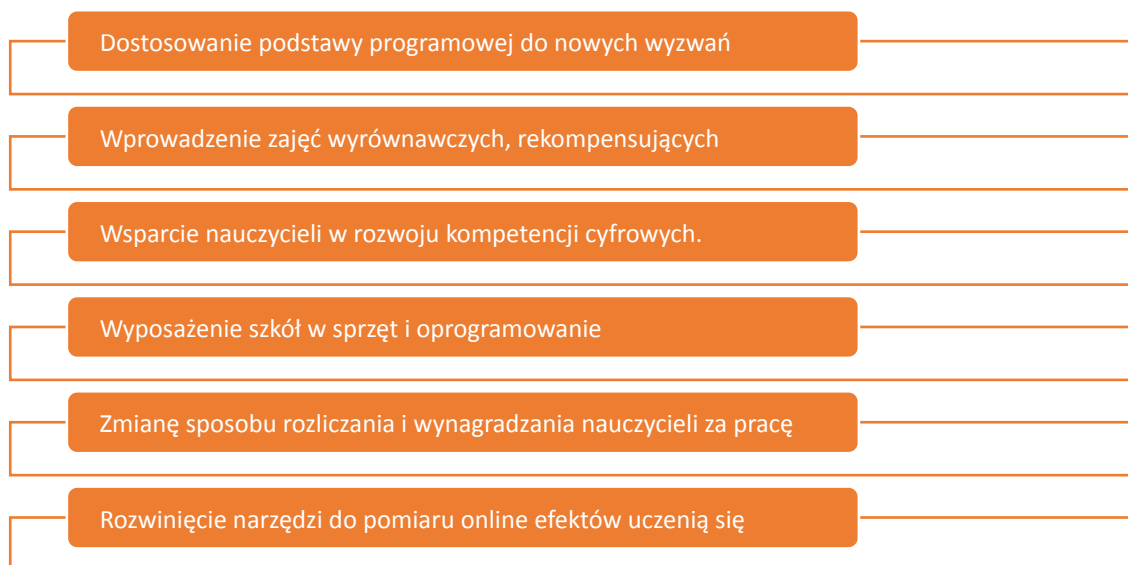
Z całą pewnością system edukacyjny podąży za zmianami, które występują w społeczeństwie jednak należy pamiętać, że powinien je jednak czasami wyprzedzać.

²⁰ Alert dla edukacji, s. 9. www.oees.pl/dobrzewiedziec [dostęp dnia 20.09.2020r.]

Szkoła, w tym szkoła branżowa, powinna bowiem wskazywać i kształcić także w zawodach, które będą potrzebne nie tylko dzisiaj, ale także w przyszłości.

Alert dla edukacji wydany przez Open Eyes Economy oraz Kolegium Gospodarki i Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie zawiera rekomendacje dla całego systemu edukacyjnego w Polsce co zaprezentowano na rycinie nr 29.

Ryc. 29. Rekomendacje dla systemu edukacyjnego w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Alert edukacyjny 12” – www.oees.pl/dobrzewiedziec [dostęp dnia 20.09.2020]

Mimo, że alert edukacyjny bardzo trafnie wskazuje rekomendacje dla systemu edukacyjnego w Polsce to jednak pomija on problem realizacji praktycznej nauki zawodu, a w szczególności praktyk i staży. Trwająca pandemia i wdrażanie nauczania zdalnego wykluczyły z systemu edukacji wielu uczniów, a ryzyko pogłębienia się nierówności umiejętności cyfrowych wciąż rośnie. Wynika to głównie z nierówności infrastrukturalnych oraz dostępu do sprzętu i Internetu. Oczywiście system mieszany, nazywany czasem hybrydowym, wydaje się najbardziej optymalny z wielu powodów. Nie należy jednak zapominać, że w kształceniu zawodowym forma zdalna powinna być formą uzupełniającą a nie podstawową ponieważ umiejętności praktyczne były, są i będą kluczowe z punktu widzenia przyszłego pracodawcy.

Epidemia, jak wiele innych kryzysów przynosi zagrożenia, ale też stwarza szanse na zmiany organizacyjne. Wydaje się że jest to doskonały moment na zmianę z podawczej formy kształcenia na formę partycypacyjną. Cel taki można osiągnąć wprowadzając m.in. prace projektowane, w które angażowane będą grupy uczniowskie np. we współpracy z pracodawcami. Takie działania może pomóc wyeliminować wykluczenie społeczne a także przyczynić się do wprowadzenia kształcenia zawodowego w nowy wymiar. Zespołowe uczenie się może zachęcić także do zadawania pytań, wyjaśniania przyczyn zjawisk i szukania powiązań pomiędzy faktami. W tym modelu wiedza jest współtworzona przez ucznia lub grupę uczniów, którzy rzecz jasna czasem popełniają błędy traktując je jako kolejne wyzwania i szanse na rozwój. Podsumowanie najważniejszych problemów edukacyjnych związanych z epidemią zaprezentowano w tabeli nr 6.

Tab. 6. Zdiagnozowane problemy edukacji w czasie pandemii

Poziom	Opis
Systemowy i zarządczy	<ul style="list-style-type: none"> • Centralizacja i sztywność systemu • Brak zarządzania wiedzą
Spółeczny	<ul style="list-style-type: none"> • Brak współpracy pomiędzy interesariuszami • Izolacja szkoły • Nastawienie na standardy a nie potrzeby
Merytoryczny	<ul style="list-style-type: none"> • Nieprzygotowanie nauczycieli do niestandardowych form pracy z uczniem • Niskie kompetencje cyfrowe nauczycieli • Brak wykorzystania narzędzi i zasobów cyfrowych w kształceniu • Brak planu i strategii • Przeciążenie uczniów i nauczycieli
Materialny	<ul style="list-style-type: none"> • Nierówności społeczne w dostępie do edukacji • Problemy z rozliczaniem czasu pracy • Niedofinansowanie • Niewystarczająca infrastruktura do prowadzenia kształcenia zdalnego • Wykorzystywanie w pracy zdalnej z uczniami prywatnego sprzętu komputerowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Czaplinski P. [et al.] Czy pandemia przyniesie rzeczywistą rewolucję w edukacji, Raport edukacja 2020, s. 20-21.

Wymienione w tabeli nr 6 problemy podzielono na cztery poziomy odnoszące się do rozwiązań systemowych i zarządczych, społecznych, merytorycznych i materialnych przy czym wszystkie z nich są ze sobą wzajemnie powiązane. Trudno jest jednoznacznie wskazać ich rangę, niemniej to na poziomie systemowym i zarządczym powinny zapadać decyzje umożliwiające rozwiązywanie problemów występujących na pozostałych poziomach.

Ponadto wśród zdiagnozowanych problemów nie wskazano tych, które są związane z praktyczną nauką zawodu lub współpracą szkół z pracodawcami.

5. Wnioski i rekomendacje dla SRK-T

Niniejszy raport pozwala na szeroką ocenę zakresu regulacji współpracy przedsiębiorców ze szkołami branżowymi kształcącymi dla potrzeb gastronomii. Efektem tego jest zaprezentowana poniżej lista rekomendacji proponowanych do realizacji przez SRK-T.

WNIOSKI OGÓLNE

1. Obowiązujące od 1 września 2017 r. Prawo oświatowe wskazuje na potrzebę uzyskania wsparcia procesu edukacji ze strony pracodawców, stowarzyszeń, związków pracodawców a także sektorowych rad kompetencji. Zadaniem SRK-T powinno być inicjowanie podejmowania działań wspierających edukację, w tym głównie w zakresie odpowiedzi na diagnozę Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, z której wynika niedopasowanie struktury kształcenia do potrzeb rynku pracy. W tym celu należy ustalić jaka występuje relacja pomiędzy liczbą uczniów kształcących się w danych zawodach wg. województw a liczbą przedsiębiorstw przyporządkowanych do tej branży (a zatem zawodów) wg. PKD. W ten sposób będzie można ustalić listę zawodów deficytowych.

2. Obowiązek współpracy szkół z pracodawcami w zakresie 1) realizacji kształcenia zawodowego, w tym praktycznej nauki zawodu, we współpracy z pracodawcą, 2) wyposażenia warsztatów lub pracowni szkolnych, 3) organizacji egzaminów zawodowych, 4) doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowania szkoleń branżowych, 5) realizacji doradztwa zawodowego i promocji kształcenia zawodowego, czy też 6) tworzeniu klas patronackich od roku szkolnego 2022/2023 i w kolejnych latach szkolnych dla wszystkich szkół prowadzących kształcenie zawodowe będzie obowiązkowa. Badania zaprezentowane w niniejszym raporcie stanowią przegląd aktualnej sytuacji w szkołach. Pożądanym byłoby prowadzenie przez SRK-T działań upowszechniających poszczególne formy współpracy (np. poprzez postery, podcasty lub filmy promujące dobre praktyki w zakresie współpracy szkół i pracodawców), a także odnoszących się do nich regulacji prawnych, ponieważ pracodawcy, często są nieświadomi ich obowiązywania. W szczególności pożądanym byłoby wskazywanie korzyści z tej współpracy.
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu Rozporządzenie określa jakie elementy należy zawrzeć w umowach pomiędzy szkołą a pracodawcą, a także pomiędzy uczniem a pracodawcą. Stworzenie banku wzorców umów, dotyczących poszczególnych form współpracy byłoby ułatwieniem i zachętą do nawiązywania współpracy szkół i przedsiębiorców.
4. Prowadzana w ostatnim okresie dyskusja o funkcjonowaniu systemu oświaty, a także idące w ślad za nią zmiany prawne zbyt często koncertowały się na zdrowiu publicznym, w oderwaniu od realnych problemów edukacyjnych związanych z pandemią np.²¹:
 - *Do szkoły może uczęszczać uczeń bez objawów chorobowych sugerujących infekcję dróg oddechowych (...)*
 - *Przy wejściu do budynku szkoły należy zamieścić informację o obowiązku dezynfekowania rąk oraz instrukcję użycia środka dezynfekującego (...)*
 - *Rekomenduje się posiadanie termometru bezdotykowego (co najmniej 1 termometr dla szkoły) (...)*

²¹ Wytyczne MEN, MZ i GIS dla publicznych i niepublicznych szkół i placówek od 1 września 2020 r.

- *Przedmioty i sprzęty znajdujące się w sali, których nie można skutecznie umyć, uprać lub dezynfekować, należy usunąć lub uniemożliwić do nich dostęp (...)*
- *W sali gimnastycznej używany sprzęt sportowy oraz podłoga powinny zostać umyte detergentem lub zdezynfekowane po każdym dniu zajęć, a w miarę możliwości po każdym zajęciach (...)*

Do szkół branżowych i kształcenia praktycznego odnoszą się zaledwie dwa zapisy, które – co warto podkreślić – przerzucają odpowiedzialność za bezpieczeństwo uczniów i praktykantów na podmiot przyjmujący uczniów tj. „ *W przypadku odbywania zajęć w ramach praktycznej nauki zawodu uczniów i słuchaczy u pracodawców podmiot przyjmujący uczniów zapewnia prowadzenie tych zajęć z uwzględnieniem przepisów odrębnych dotyczących ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, właściwych dla zakładów pracy oraz wytycznych ministrów właściwych dla zawodów szkolnictwa branżowego, dotyczących poszczególnych branż.*” oraz „*sprzęt i materiały wykorzystywane podczas zajęć praktycznych w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe należy czyścić lub dezynfekować.*” Zadaniem SRK-T powinno być lobbowanie za tworzeniem rozwiązań prawnych regulujących współpracę przedsiębiorców ze szkołami w czasie pandemii.

5. Pożądanym byłoby aby SRK-T uruchomiła własne narzędzia informatyczne, które będą wspomagały kształcenie z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość w trybie zdalnym lub hybrydowym. Nie chodzi tu jednak tylko i wyłącznie o informacje o charakterze dydaktycznym, a raczej budowanie platformy współpracy, wymiany idei i myśli w tym obszarze. Takie działanie może pomóc wyeliminować wykluczenie społeczne, a także przyczynić się może do wprowadzenia kształcenia zawodowego w nowy wymiar. Zespołowe uczenie się może zachęcić także do zadawania pytań, wyjaśniania przyczyn zjawisk i szukania powiązań pomiędzy faktami. W tym modelu wiedza jest współtworzona przez ucznia lub grupę uczniów, którzy rzecz jasna czasem popełniają błędy traktując je jako kolejne wyzwania i szanse na rozwój.

REKOMENDACJE BRANŻOWE

6. W trakcie badań ustalono jakie działania należy podjąć, aby poprawić dotychczasową współpracę przedsiębiorców ze szkołami. Zadaniem SRK-T

powinna być dyskusja nad uzyskanymi wynikami i składanie rekomendacji w zakresie zmian prawnych tj. np. w zakresie uregulowania finansowania tej działalności w przedsiębiorstwach, poszukiwania rozwiązań prawnych umożliwiających realizację wspólnych projektów uczniów i przedsiębiorców. W wyniku dyskusji członkowie Rady powinni ustalić, czy właściwe wydaje się podtrzymanie rozwiązań związanych z zachowaniem nowych form praktycznej nauki zawodu czy też pozostawić ich stosowanie jedynie na czas pandemii. Wydaje się zasadne, aby Rada postulowała o opracowanie zasad współpracy szkół z przedsiębiorcami w sytuacjach nadzwyczajnych – nie tylko związanych ze stanem zagrożenia epidemicznego.

7. 47,06% badanych negatywnie oceniło wprowadzone rozwiązania prawne tj. „regulacje nie objęły w wyczerpującym zakresie współpracy szkół z przedsiębiorcami w okresie pandemii”. Większość rozwiązań prawnych wprowadzono na podstawie przepisów wydanych na podstawie art. 30b i 30c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe a także Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19²², które zmieniano jeszcze 25 marca, 31 marca, 10 kwietnia, 29 kwietnia, 14 maja, 19 maja, 28 maja i 25 czerwca. Częstotliwość wprowadzanych zmian była z całą pewnością zbyt dynamiczna dla szkół, tymczasem zapewne nikt nie prowadził jednoczesnej polityki informacyjnej dla przedsiębiorców. Zadaniem SRK-T powinno być stałe niwelowanie tej luki informacyjnej.

Zakres wykorzystanych źródeł:

- Alert edukacyjny 12 – www.oees.pl/dobrzewiedziec [dostęp dnia 20.09.2020]
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Warszawa 2019, s. 12. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego> [dostęp 19.08.2020]

²² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. <https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2020/pozycja/493> [dostęp dnia 20.09.2020 r.]

- Obowiązek współpracy szkół z pracodawcami <https://www.gov.pl/web/edukacja/obowiazek-wspolpracy-szkol-z-pracodawcami> [dostęp dnia 30.08.2020]
- Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2018/2019 - <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/oswiata-i-wychowanie-w-roku-szkolnym-20182019,1,14.html> [dostęp dnia 19.08.2020]
- Pawlak M., Współpraca szkół z pracodawcami: <https://www.lscdn.pl/pl/publikacje/cww/ksztalcenie-zawodowe/8343,Wspolpraca-szkol-z-pracodawcami.html> [dostęp dnia 30.08.2020]
- Prawo oświatowe - Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 i 1378)
- Raport MEN na temat funkcjonowania szkół i placówek oświatowych w okresie covid-19 <https://www.gov.pl/web/edukacja/raport-ministra-edukacji-narodowej-na-temat-funkcjonowania-szkol-i-placowek-oswiatowych-w-okresie-covid-19> [dostęp dnia 20.09.2020r.]
- Reforma edukacji <https://reformaedukacji.men.gov.pl/o-reformie/uczen-i-rodzic/branzowa-szkola-i-i-ii-stopnia.html> [dostęp dnia 19.08.2020].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. <https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2020/pozycja/410> [dostęp dnia 20.09.2020r.]
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. <https://www.dziennikustaw.gov.pl/DU/rok/2020/pozycja/493> [dostęp dnia 20.09.2020 r.]
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie praktycznej nauki zawodu - Dz.U. 2019 poz. 391
- Współpraca szkolnictwa zawodowego z przedsiębiorcami w województwie dolnośląskim, Wałbrzych 2019.
- Wytyczne MEN, MZ i GIS dla publicznych i niepublicznych szkół i placówek od 1 września 2020 r.